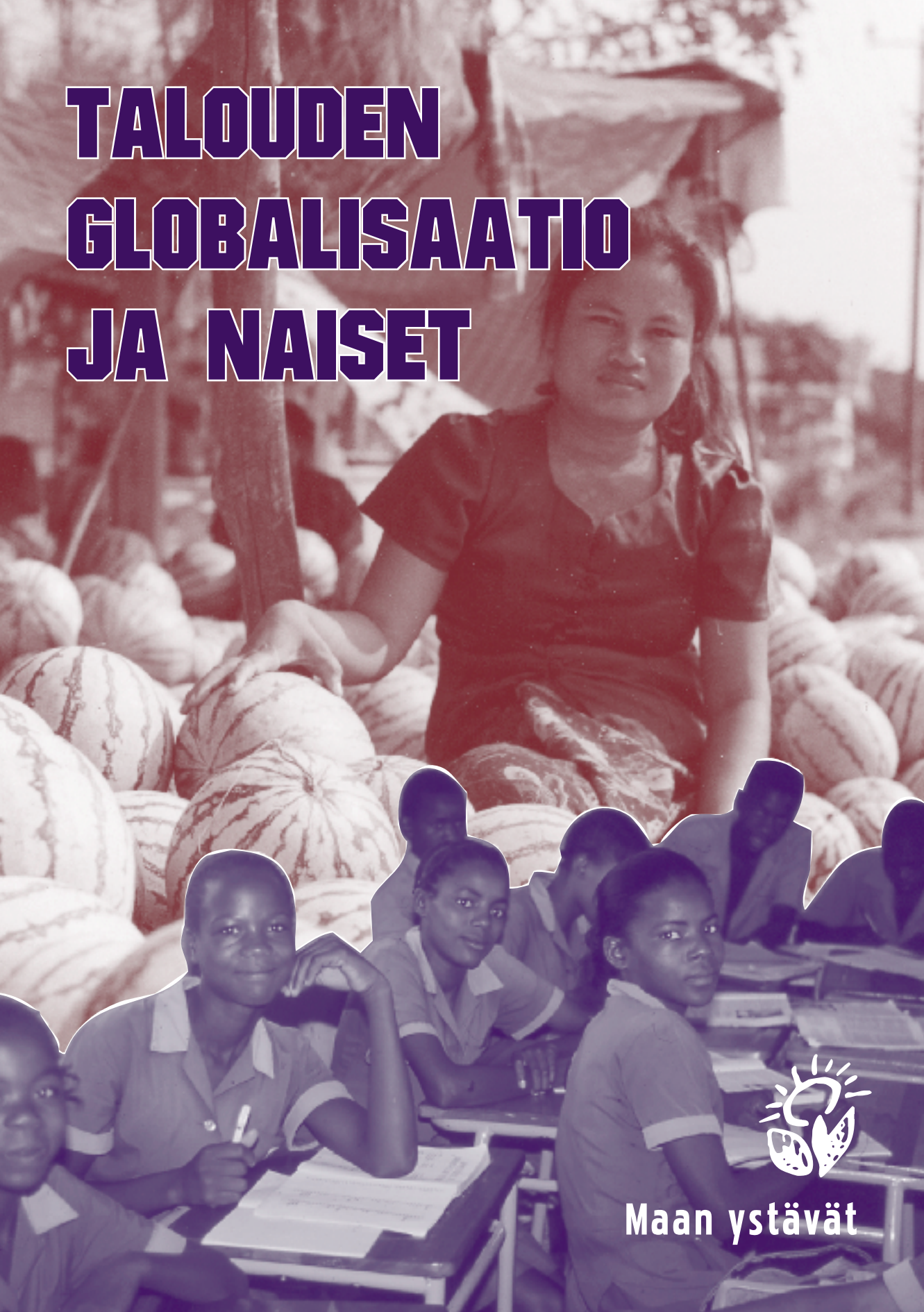

TALOUDEN GLOBALISAATIO JA NAISET

Maan ystävät

TALOUDEN GLOBALISAATIO JA NAISET

Maan ystävät

Maan ystävät on kansalaisjärjestö, joka toimii demokraattisemman ja ekologisesti kestävämmän maailman puolesta. Maan ystävät on maailman suurimman kansainvälisen ympäristöjärjestön, Friends of the Earth Internationalin (FoEI) suomalainen jäsenjärjestö. Yli puolet FoEI:n noin 70 jäsenjärjestöstä sijaitsee Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan maissa.

Kiitämme ulkoministeriön kehitysyhteistyöosastoa julkaisua varten saamastamme tuesta.

MAAN YSTÄVÄT RY 2003

Toimitus:

Hanna Nikkanen (päätoimitus)

Teppo Eskelinen

Anastasia Laitila

Anja Onali

Kaisa Pöyhönen

Kirsi Salonen

Ulkoasu: Simo Hellsten

Kannen kuvat:

Tuomas Ylä-Anttila, Svanu-khet, Laos 2001

Helena Kekkonen, Shituwa, Namibia

Kirjapaino: Edita Prima Oy, Helsinki 2003

ISBN 951-97522-3-4

Sisällys

Naisista uuden talouden partaalla	7
<i>Hanna Nikkanen</i>	
Naisten työt, miesten työt	8
<i>Teppo Eskelinen</i>	
Kotityö, naisen työ?	8
Epävirallinen sektori: mahdollisuus ja riski	9
Työsuojelu ja turvaverkot	10
Pois epäviralliselta sektorilta?	11
Epävirallinen sektori ja globalisaatio	12
Globalisaatio ja köyhyyden naisistuminen	13
<i>Kirsi Salonen</i>	
Köyhyys on muutakin kuin pieni tilipussi	13
Köyhyyden mittarit ja niiden ongelmat	14
Köyhyyden vähentämisen haasteet	16
Naisten poliittiset vaikutusmahdollisuudet	18
<i>Anastasia Laitila</i>	
Terveyspolitiikka	18
Yhteiskunnallinen osallistuminen kiinni koulutuksesta	20
Naiset ja vaaleilla valittu valta	20
Naiset ja paikallishallinto	21
Naiset parlamenteissa	22
Naiset ja kansainvälinen valta	24
Sopimukset toteuttamatta	25
Rakennesopeutus ja naiset	27
<i>Hanna Nikkanen</i>	
Rakennesopeutus pähkinänkuoressa	27
Rakennesopeutuksen kritiikkiä	27
Rakennesopeutuksen vaatimukset työelämässä	28
Vientiteollisuus	29
Työttömyys	30
Epävirallinen työ	30

Rakennesopeutuksen vaatimukset kodissa	31
Julkiset palvelut	31
Ruokahuolto	33
Seksuaali- ja lisääntymisterveys - kehitysmaan naisen vastuullako?	35
<i>Anja Onali</i>	
Sosiaalinen sukupuoli ja lisääntymisterveys	36
Lisääntymisterveydellinen tilanne	36
Nuoret	37
Sukupuolitaudit ja HIV / AIDS	37
Oikeudet vaarassa väestöohjelmissa?	38
Moderni orjuus - naiskauppaa vapailla markkinoilla	42
<i>Kaisa Pöyhönen</i>	
Naiskaupan piirteitä	42
Nepalilainen lainsäädäntö ja kulttuuri sodassa naiskauppaa vastaan	45
Lopuksi	47

Naisista uuden talouden partaalla

Kansainvälisen talouden muutokset vievät meitä kohti maailmaa, jossa politiikan tilalle on astunut markkinalogiikka, identtiset viestit tavoittavat silmänräpäyksessä maailman jokaisen kolkkan ja monet valtion perinteisistä tehtävistä siirtyvät hyväntekeväisyyden piiriin. Joskus näyttää siltä, kuin kaikki olisi muuttunut.

Lukemattoman moni asia on kuitenkin ennallaan. Ne asiat ovat kaikkialla ja silti näkymättömissä. Talous muuttuu immateriaaliseksi, mutta kadonneet riisiviljelmät ovat maailman tärkein asia miljoonille bangladeshilaisille. Valta keskittyy muutamalle ylikansalliselle instituutiolle, mutta kyläneuvoston kokoonpanolla on tuhansille yhteisöille enemmän symbolista arvoa kuin millään muulla. Kaikki maailman informaatio on yhden napinpainalluksen takana, mutta 80 miljoonaa naista tulee joka vuosi tahtomattaan raskaaksi.

Riisiviljelmillä, kyläneuvostoilla ja ei-toivotuilla raskauksilla on paljon yhteistä: ne liittyvät olennaisesti naisten oikeuksiin.

Tässä kirjassa käsittelemme sitä, miten talouden globalisaatio on vaikuttanut Etelän naisten elämään. Globalisaatiolla tarkoitamme monia asioita, ja välillä olemme eri mieltä sen määritelmästä: globalisaatio on yksityistämistä, brändien voittokulkua, vietnamilaista halpakahvia ja rikollisliigojen johtamaa ihmiskauppaa; se merkitsee myös kansalaisliikkeiden globalisaatiota, uusien allianssien syntyä ja kolmannen maailman ongelmien marssia pohjoisiin olohuoneisiin.

Kun uudet talousmahdit ovat vaatineet hallituksia sekä etelässä että pohjoisessa riisumaan budjettejaan, tarve ottaa vastuuta vähäosaisten hyvinvoinnista ei ole kadonnut. Vaikka väliin on tullut sankka joukko järjestöjä sekä kuumeisella innolla käytetty kansalaisyhteiskunnan käsite, viime kädessä kolmannen maailman naiset kantavat harteillaan vientiteollisuuden halpatyön, ilmaisen kotityön, murenevan julkisen sektorin ja epävarmemmaksi muuttuvan ruokahuollon painon.

Kun kaikkein köyhimpien ihmisten elämän turvaaminen siirtyy hyväntekeväisyyden varaan, maailman naiset ovat pulassa. Hyvää tarkoittavat kansalaisjärjestöt ovat jo joutuneet alistumaan lyhytjännitteisten lahjoittajien toiveisiin ja median ohjailman avustuskoneiston vaatimuksiin. "Kansalaisyhteiskunnan", "sosiaalisen pääoman" ja "omaehtoisen kehityksen" kaltaiset käsitteet ovat osaltaan edistäneet markkinalogiikan toteutumista: ne ovat epäpolitisoineet naisten ahdingon ja tehneet siitä sarjan lahjoitusvaroilla toteutettavia projekteja, jotka pystyvät parhaimmillaankin vain helpottamaan oireita. Yritykset uudistaa sukupuolijärjestelmiä ja muuttaa poliittisen vallan jakoa ovat jääneet taka-alalle, kun auttajat etsivät tehokkaampaa käyttöä Etelän naisten sosiaaliselle pääomalle - ikään kuin naisilla olisi ruoan ja vaikutusvallan sijaan pulaa virikkeistä.

Meidän tekstimme käsittelevät kuutta osa-aluetta Etelän naisten elämästä. Työ, köyhyys, poliittinen valta, rakennesopeutusohjelmat, lisääntymisterveys ja naiskauppa ovat tärkeitä pisteitä kartalla siitä, millaisiin ongelmiin on etsittävä ratkaisuja. Monesti samat kysymykset toistuvat eri kirjoittajien teksteissä: muun muassa kysymykset näkymättömästä työstä, työoikeuksista ja naisen asemasta perheessä ovat niin olennaisia, että niistä olisi keskusteltava aina, kun uuden talouden vaikutuksia Etelässä arvioidaan.

Kirjoittajien puolesta
Hanna Nikkanen

Naisten työt, miesten työt

Kaikkialla maailmassa, erityisesti maaseudulla ja kolmannessa maailmassa, naiset tekevät enemmän työtä kuin miehet, ja vastaavasti heillä on siis vähemmän vapaa-aikaa. Miehet saavat kaikkialla maailmassa enemmän palkkaa.

Vaikka palkkatasa-arvoa mittaavat tilastot eivät annakaan kovin ruusuista kuvaa sukupuolten välisestä tasa-arvosta, eivät nekään kerro koko totuutta. Merkittävä osa työstä tehdään näiden tilastojen ulkopuolella. Erityisesti naiset tekevät maailmassa hyvin paljon työtä, jota virallisesti ei olekaan. Sekä teollisuus- että kehitysmaissa kaksi kolmannesta naisten tekemästä työstä on tällaista ns. näkymätöntä työtä. Palkaton kotityö, palkaton hoitotyö, muu vapaaehtoistyö, epävirallisen sektorin työ - miksi näitä työmuotoja ei pidetä työnä? Ja onko työ jotenkin huonompaa jos siitä ei makseta palkkaa, tai jos palkka ei näy valtion tilastoissa?

Kotityö, naisen työ?

Vaikka teollistuneiden yhteiskuntien naisten asema poikkeaa monin tavoin kehitysmaiden yhteiskunnista, on koti -ja hoitotöiden lankeaminen naisille globaali ilmiö. Töiden jakautuminen perustuu ideologisesti ajatukseen "luonnollisista" toimintaympäristöistä, jotka ovat naiselle koti ja miehelle sen ulkopuolinen maailma. Tällainen malli kulkee vallitsevien gender-käsitysten mukana kaikkialla maailmassa. Naisten ajatellaan myös olevan luonnostaan hoivaavia, joten lasten, vanhusten ym. hoito on maailmassa lähes täysin naisten vastuulla.

Sekä miehet että naiset tekevät yleensä työtä joka tapauksessa. Se, saako työn tekijä työstään rahaa ja minkä verran, heijastaa yhteiskunnallista arvomaailmaa. Palkaton työ on yleensä työtä, jota ei arvosteta "todellisena työnä". Erityisesti kehitysmaiden naisjärjestöjen tärkeä vaatimus onkin ollut, että kotona tapahtuva työ tunnustettaisiin virallisesti työksi.

Arvostuksen puutteen lisäksi myös rahan puute on ongelma palkatonta työtä tekeville naisille, erityisesti kolmannessa maailmassa. Rahattomuus sitoo naisia kodin seinien sisälle ja vähentää heidän vapauttaan. Epäitsenäisessä asemassa korostuvat myös perheen sisäiset vallankäyttömuodot. Taloudellisesti sidottu nainen ei voi "erota" palkattomasta kotityöstä lainkaan niin helposti kuin tavallisesta työpaikasta erotaan.

Laajemmasta yhteiskunnallisesta perspektiivistä palkattoman koti- ja hoitotyön taloudellinen puoli on se, että tätä työtä voidaan pitää tekijöilleen "ulkoistettuna". Yksikään yhteiskunta tai taloudellinen järjestelmä ei pysyisi pystyssä, jos palkaton työ yhtäkkiä loppuisi. Yhteiskunnat nojaavat siis siihen, että palkatonta työtä tehdään pyyteettä ja taloudellisen toiminnan perusta pysyy näin olemassa. Kysymys siitä, ansaitisivatko nämä näkymättömän työn tekijät enemmän taloudellista tai muuta arvostusta, nousee yhteiskunnallisessa keskustelussa esiin harvoin. Monilla raskasta työtä tekevilla naisilla on huomattavia vaikeuksia pärjätä taloudellisesti sekä pohjoisessa että etelässä. Koko maailmassa naisten tekemän palkattoman hoitotyön arvo oli 11 biljoonaa Yhdysvaltain dollaria vuonna 1993.

Ruukuntekijät työskentelevät yhdessä oppiakseen tekniikkaa toinen toisiltaan, Mikko Pitkäniemi, Ghana.

Mikäli palkaton koti- ja hoitotyö lasketaan mukaan työtilastoihin, naiset ovat siis työllämpiä sukupuoli kaikkialla maailmassa. Tilastoihin, jotka mittaavat palkkaa suhteessa työhön, näiden kaltaiset lähinnä naisten harteilla olevat työt eivät tietenkään koskaan pääse. Kyseessä on Etelään painottuva, mutta ei pelkkä Etelän ongelma - myös "edistykelliset" pohjoismaat ovat kaukana palkattoman työn tasaisesta jakautumisesta.

Epävirallinen sektori: mahdollisuus ja riski

Tyypillisesti pohjoisen teollisuusmaissa on totuttu ajattelemaan, että palkkatyö on lähes kokonaan keskittynyt ns. viralliselle sektorille ja sen ulkopuolella tehty työ on vain kiusallinen lisäke. Pohjoisessa tätä lisäkettä on totuttu kutsumaan "harmaaksi sektoriksi". Termi viittaa selvästi piilossa tehtyyn ja paheksuttavaan, ja harmaan sektorin työntekijöiden yhtä lailla kuin työnantajienkin ajatellaan olevan luonteeltaan enemmän tai vähemmän rikollisia.

Monissa Etelän yhteiskunnissa tilanne on kuitenkin tyystin toinen. Usein tämä niin sanottu "harmaa sektori" muodostaa merkittävimmän osan työn ja taloudellisen toiminnan piiristä. Etelän maista puhuttaessa onkin yleensä käytetty mieluummin termiä "epävirallinen sektori". Joissain etelän maissa saatetaan jopa elää tilanteessa, jossa epävirallinen talouden sektori on virallista luotettavampi, kasvujohtoisempi ja vähemmän korruptoitunut. Kuitenkin tyypillisesti epävirallisella sektorilla työskentely on työntekijöille epävarmaa, vaarallista ja aliarvostettua.

Epävirallinen sektori on myös sukupuolitunut. Esimerkiksi intialaisista naisista epävirallisella sektorilla työtä tekee noin 90 prosenttia, miesten osuuden ollessa muutamia kymmeniä prosenteja matalampi. Tyypillisiä epävirallisen sektorin töitä ovat kotona tehtävät alihankintatyöt, satunnaiset maataloustyöt, palvelijoina työskentely, muut palveluammatit tai vaikka roskien kerääminen kaatopaikoilla. Pienimuotoinen maanviljelys, joka harvoin näkyy virallisesti työnä, on tärkein toimeentulon lähde useissa etelän maissa.

Lukuisten ihmisten elanto tehdään kodin seinien sisällä. Kotona tehtävä palkkatyö on erityisesti kolmannen maailman maissa erittäin yleistä ja yleistyy koko ajan. Luonteeltaan kotona tehtävä työ on joko perheyrietyksen pyörittämistä tai koteihin ulkoistettua tekstiili-, elektroniikka- tai kokoonpanotyötä. Näistä jälkimmäisen tyyppinen työ lisääntyy tällä hetkellä maailmassa nopeasti. Syynä on lähinnä työnantajien taloudellinen etu. Kun työ siirtyy tehtaista koteihin, voi työnantaja maksaa vain valmiista tuotteesta, eikä työntekijään liittyviä, esimerkiksi sairaana olemisesta johtuvia taloudellisia riskejä tarvitse ottaa. Myös alihankintaketjujen lisääntyminen ja pirstoutuminen tukee tätä kehitystä. Työläiset tekevät entistä useammin "urakoita" osana tuotantokoneistoa olosuhteissa, joissa riskit on siirretty heidän vastuulleen. Päätös työn tekemisestä kotona ei yleensä olekaan työntekijä-, vaan työnantajatahon tekemä.

Tarkkoja lukuja kotonaan työtään tekevien määrästä ei ole olemassa. Määrät ovat kuitenkin suuria, eivätkä koske pelkästään etelää. Talouden globalisaatio globalisoi myös köyhyyttä ja ulottaa epäviralliset alihankintatyöt kaikkien maiden työelämän osaksi. Useiden maiden talouksien perusteollisuudenalat - nahka, matot, tekstiilit ja elektroniikka - ovat kotona tehdyn työn varassa toimivia. Valtaosa kotona työtä tekevästä ihmisistä maailmassa on naisia. Euroopassa naisten osuus luvusta on jopa 90 prosenttia, kehitysmaissa tavallisesti hieman pienempi.

Epävirallisen sektorin naisvaltaisuus ei ole ihme, kun katsoo yleisiä naisten työelämää koskevia ongelmia. Työ ei saa ansaitsemaansa tunnustusta, työajat ovat epäsäännölliset, minimipalkkoja ei käytännössä tunneta, järjestäymismahdollisuudet olemattomat, eikä sairauden tai vanhuuden varalle ole turvaverkkoja.

Työsuojelu ja turvaverkot

Epävirallisen sektorin työntekijät ovat yhteiskunnallisten ja sosiaalisten turvamekanismien kannalta huomattavasti vaikeammassa asemassa kuin virallisen sektorin työläiset. Kun työ on virallisesti olematonta, ei siihen liity suojaa raskauden, työkyvyttömyyden, sairauden tai vanhuuden varalle. Myöskin monet muut perusturvaan liittyvät seikat, kuten terveydenhuolto, ovat usein vaikeasti saavutettavissa.

Useimmissa Etelän yhteiskunnissa tilanne on viime vuosina vaikeutunut, kun uusliberalistinen talouspolitiikka on pakottanut valtiot karsimaan julkisia menoja ja siten myös erilaisia sosiaaliturvan muotoja. Toisaalta monien epävirallisen sektorin työoloja tutkijoiden käsitys on ollut, että sosiaaliturvaa tulisi hajauttaa. Turvamekanismit toimisivat paremmin, mikäli valtaa käytettäisiin enemmän paikallis- ja kylätasolla, ja byrokratiaa voitaisiin vähentää. Usein sosiaaliturvan tarve on varsin monimutkainen ja hankalia priorisointeja sisältävä kysymys, kun työ on kausittaista, epävirallista, epävar-

maa ja huonosti palkattua. Käytännössä sen, kuka tukea todella tarvitsee, voi päättää vain tarpeeksi pieni yksikkö. Esimerkiksi satunnaisen maatyöntekijän tapauksessa on hyvin vaikea määrittellä, milloin hän kärsii esimerkiksi työkyvyttömyydestä. Lisäksi kun tarvitsijoita on paljon, tarvitaan lähitason käsitys tarpeen määrästä ja voimavaroista.

Monissa Etelän maissa on mietitty hyvin konkreettisestikin malleja epävirallisen sektorin työläisten tukemiseksi. Tämä lähtee sen tosiasian tiedostamisesta, ettei epävirallista työtä saa siirtymään virallisen työn piiriin hetkessä, tuskin kokonaan koskaan. Toisaalta myös talouden kasvua suuntautuu epäviralliselle sektorille. Konkreettisisissa sosiaaliturvamalleissa keskeisinä kysymyksinä on pidetty yllä mainitun hajautuksen toteutumista niin, ettei valtio kuitenkaan voisi vähentää vastuutaan ihmisistä hajauttamista tekosyynä käyttäen. Tarvitaankin malleja, joissa rahojen perillemeno tehdään valtiolle tarpeeksi näkyväksi, jotta eri hallinnon tasot voivat luottaa toisiinsa, paikallisdemokratia vahvistuu ja tukea tarvitsevat myös saavat sitä.

Varsinaista työsuojelun käsitettä epävirallinen sektori tuntee tuskin lainkaan. Erilaisista onnettomuuksista työntekijät ovat vastuussa käytännössä vain itselleen. Perheyrittäjissä, kaduilla tai kodeissaan työskentelevät ihmiset ovat myös järjestäytymismahdollisuuksien ulkopuolella. Käytännössä järjestäytyminen liittoihin on ollut ja todennäköisesti tulee olemaan jatkossakin työolosuhteiden kehityksen ehto. Epävirallisen sektorin työntekijöiden perspektiivistä tilanne näyttää siis synkältä - virallisten tilastojen ulkopuolelle eivät parannukset helposti yllä. Epävirallisen sektorin työn luonteen vuoksi näkymättömien työläisten on hyvin vaikeaa vaatia oikeuksiaan yhtenäisenä ryhmänä. Merkittävin parannus sektorilla olisikin naisten aseman yleinen parantuminen.

Näkymättömän työn työsuojelukysymyksistä tärkein liittyy kuitenkin sukupuolten välisiin valta-asetelmiin. Kaikkialla maailmassa koti on naisten työn tyyppillinen alue, ja siksi perheväkivallan kaltaisten alistusilmiöiden vastainen taistelu on ensisijaisen tärkeä ”työsuojelukysymys”. Tilanne, jossa työ pysyy kodin seinien sisällä ja myös entisestään siirtyy sinne, mutta kodeissa tapahtuvat fyysisen koskemattomuuden loukkaukset pysyvät ”yksityisen alueena”, on sietämätön.

Pois epäviralliselta sektorilta?

Palkattomien töiden kasaantuminen naisten harteille ei ole pelkästään yhden sukupolven kysymys. Paitsi kulttuuristen perinteiden kautta, uusintuu naisten epäitsenäinen, koteihin sidottu ja työn kuormittama asema myös rahatalouden käytäntöjen kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että naisten on usein hyvin vaikea saada lainaa, mikä tekee heistä taloudellisesti riippuvaisia ja kykenemättömiä toteuttamaan omia hankkeitaan.

Usein pankit ovat pitäneet naisia riskialttiina lainaajina. ”Naisten tehtäväksi” ei koeta rahojen käsittelyä ja käyttöä, vaikka naiset usein käytännössä vastaavat kotitalouksien taloudenpidosta. Kehityspankkien politiikkaan taas kuuluvat suuret lainat, jotka eivät käytännössä koskaan ole epävirallisen sektorin naistyöläisten ulottuvilla.

Naisten vapautuminen kotien sisältä taas näyttäisi tapahtuvan parhaiten koulutuksen avulla. Euroopassakin naisten aseman kehittymisen katsotaan alkaneen kotitalouskursseista, joille naiset pystyivät osallistumaan, muiden koulutusmahdollisuuksien seurates-

sa perästä. Globalisoituvassa maailmassa koulutuksen merkitys on entistä suurempi. Jos kotityön velvoittavuus sulkee koulutuksen pois naisten ulottuvilta, seurauksena on naisten köyhtyminen ja köyhyyden naisistuminen.

Epävirallinen sektori ja globalisaatio

Globalisaation voi ajatella pitävän sisällään talouksien integroitumisen, pääomavirtojen vapauden, työmarkkinoiden sääntelyn vähentämisen, tietoliikenneteknologian kehityksen sekä monia muita ilmiöitä. Itse globalisaatioprosessin suorista vaikutuksista etelän työntekijöiden elämään on vaikea sanoa mitään kovin yksiselitteistä. Yksi selvä globaali vaikutus on kuitenkin kiistatta ollut naisten köyhtyminen ja proletarisatio.

Sen lisäksi että laajojen prosessien vaikutus on epävarmaa, on erilaisissa yhteiskunta- ja taloustieteellisissä malleissa myös tulkintaeroja sukupuolen suhteen. Koska, kuten jo todettua, maailmassa miesten työ keskittyy viralliseen talouteen naisia enemmän, ovat globaalien talousprosessien havaitut ja ennustetut vaikutukset "todempia" sukupuolesta riippuen.

Taloudellisen globalisaation ideologiaan kuuluu erottamattomasti uusliberalistinen talousideologia, johon kehitysmaita on pakotettu niin sanottujen rakennesopeutusohjelmien kautta. Rakennesopeutusohjelmilla kehitysmaat on saatu uusliberalistiseen, talousglobalisaatioon paremmin sopivaan muottiin. Vientivetoiseen politiikkaan tähtäävien ohjelmien on sanottu lisäävän työpaikkoja ja hyvinvointia kehitysmaissa. Rakennesopeutusohjelmien vaikutuksia käsitellään tarkemmin Hanna Nikkasan kirjoittamassa luvussa Rakennesopeutus ja naiset.

Talouden mekanismit ovat myös aikaansaaneet työpaikkojen keskittymistä. Kun toimeentulomahdollisuudet erityisesti maaseudulla ovat vähentyneet, on seurauksena ollut suuria siirtolaisuusaaltoja. Epävirallisen sektorin muuttuviin töihin ja niihin kytkeytyviin muuttoliikkeisiin sisältyy paljon hallitsematonta ihmiskauppaa ja laitonta työnvälitystä siihen liittyvine ongelmineen. Nykyisin siirtolaisuus on myös yhä enemmän naisten ilmiö - siirtolaisnaisia on tällä hetkellä arviolta jo enemmän kuin siirtolaismiehiä. Naisten muuttaminen työn perässä on voimakkaasti nousussa oleva ilmiö.

Globalisaation oloissa tapahtuva työelämän rakenteiden muutos työntää naisia epävirallisen talouden piiriin myös siten, että maataloustyö naisistuu selvästi. Samalla palkaton työ lisääntyy, kun kotitaloudet joutuvat kasvattamaan vastuutaan erilaisista perusinfrastruktuurin toiminnoista: esimerkiksi viemärijärjestelmien, vesihuollon, terveydenhuollon ja perusopetuksen ylläpidosta tulee vapaaehtoisuuteen perustuvaa työtä. Kun "vapaaehtoinen" ja palkaton työ on perinteisesti ja kulttuurisesti katsottu naisten tehtäväksi, kasaantuvat nämä uudet toiminnot entisestään usein kohtuuttoman työkuorman rasittamille naisille.

Tärkein uusi suunta työ-nimisen ilmiön tarkasteluun tulisikin olla kaiken työn tunnustaminen yhtä lailla "oikeaksi" työksi. Tämä pakottaisi katsomaan taloudellisia muutosprosesseja myös nykylogiikan unohtamien ihmisten perspektiivistä, ja erityisesti toisi paremmin esiin sukupuolten välisen epätasa-arvon todellisuuden.

Globalisaatio ja köyhyyden naisistuminen

Talouden globalisaation seuraukset eri väestöryhmille eivät ole yksiselitteisiä. Yhä useammat tutkijat ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että globalisaatio on aiheuttanut yhä kasvavaa epätasa-arvoa niin maiden sisällä kuin niiden välilläkin. Maailmanlaajuisesti naisen asema on ollut heiveröisellä pohjalla viime vuosikymmenten positiivisesta kehityksestä huolimatta. Onkin ennalta arvattavissa, miten epätasa-arvoistava trendi vaikuttaa jo valmiiksi heikossa asemassa oleviin, ja että naiset, joilta puuttuu ruohonjuuritasonkin vaikutusvalta - perheissä, yhteisöissä tai valtioissa - ovat miehiä vaikeammassa asemassa taloudellisten mullistusten edessä.

Toisaalta tulee muistaa, että tilastoissa toivottomiltakin näyttävissä tilanteissa naiset jatkuvasti kehittävät erilaisia selviytymisstrategioita itselleen, perheilleen ja yhteisöilleen. Taloudellisten muutosten myötä tarvitaan varmasti entistä innovatiivisempia keinoja ja enemmän ulkopuolista tukea niiden toteuttamisessa.

Globalisaatiolla on sekä hyviä että huonoja seurauksia. Kuitenkin YK:n mukaan naisille koituneet hyödyt globalisaatiosta kerääntyvät pienen vähemmistön käsiin: sellaiset naiset, joilla on jo hyvä koulutus ja mahdollisuus osallistua markkinatalouteen, ovat hyöttyneet globalisaatiosta eniten. Talouden globalisaatio on kuitenkin tuonut mukanaan kasvavan kuilun maiden sisällä ja välillä etenkin Saharan eteläpuolisessa Afrikassa ja Itä-Euroopan maissa sekä talouden kriisien koettelemissa maissa Kaakkois-Aasiassa ja Latinalaisessa Amerikassa.

Köyhyys on muutakin kuin pieni tilipussi

Köyhyys on ensisilmäyksellä rahan puutetta tai tulojen pienuutta, alituista nälkää ja aliravitsemusta. Köyhiä ovat myös kodittomat ja yhteiskunnasta syrjäytyneet. Kuitenkin tarkemmin ajateltuna rajalliset mahdollisuudet koulutukseen tai muihin perustavanlaatuisiin palveluihin ovat köyhyyttä raadollisimmillaan. Tulojen lisäksi köyhyyden määrittelyssä pitääkin ottaa huomioon myös sellaisia elämänlaatuun vaikuttavia seikkoja kuin lukutaito, koulutus tai osallistuminen päätöksentekoon. Köyhyyttä on kaikkialla: kehitysmaissa köyhyys saattaa olla näkyvää ja suurien ihmisjoukkojen ikenä, mutta myös rikkaassa lännessä kaiken vaurauden keskellä elää sitkeä köyhyys.

Köyhyyden naisistuminen on termi, jota käytettiin ensimmäisen kerran 1970-luvun lopussa kuvaamaan naisten köyhistä muodostaman osuuden kasvua Yhdysvalloissa. Myöhemmin todisteita samansuuntaisesta trendistä on havaittu niin Euroopassa kuin Afrikassakin. (Williams & Lee-Smith 2000,1.) Neljännessä naisten aseman edistämiseen tähtäävässä YK:n maailmankonferenssissa Pekingissä vuonna 1995 määriteltiin ajan-kohtainen tilanne seuraavasti:

*"Köyhyydessä elävien naisten määrä on kasvanut kuluneen vuosikymmenen aikana suhteettomasti miehiin verrattuna, etenkin kehitysmaissa... Taloudellisten tekijöiden lisäksi tähän ovat syynä myös sosiaalisten sukupuoliroolien järkkymättömyys, naisten pieni osuus vallasta, koulutuksesta ja tuotantoresursseista sekä muut perheiden turvattu-
muutta aiheuttavat tekijät... Vaikka köyhyys vaikuttaakin kotitalouksiin kokonaisuutena,*

naiset joutuvat kantamaan suhteettoman suuren taakan yrittäessään huolehtia kotitalouden tarpeista ja tuotannosta yhä niukemmissa oloissa.” (Pekingin toimintaohjelma, kappaleet 49 ja 50.)

Köyhyyden ja sukupuolen välinen suhde vaikuttaa ensinäkemältä yksinkertaiselta. Naiset ja naisjohtoiset taloudet luetaan yleensä köyhistä köyhimpiin. Lisäksi monesti painotetaan, että naisiin ja etenkin tyttöjen koulutukseen panostaminen tuottaa pidempiaikaisia positiivisia tuloksia kehityksen saralla. Kuitenkin tulisi muistaa kuinka tärkeää on tarkastella syitä pelkkien seurausten sijasta – huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, mistä tämä epäsuhta johtuu. Naisten heikko asema ei ole ensisijaisesti seurausta köyhyydestä ja sen seuraamuksista vaan köyhyys johtuu sosiaalisten ja taloudellisten rakenteiden vääristymistä. Tällaiset sisäänrakennetut köyhyyden syyt voivat olla niin kansallisia kuin kansainvälisiäkin. Lisäksi esimerkiksi konfliktit ja ympäristöongelmat vaikuttavat hallitusten kykyyn tyydyttää kansalaistensa perustarpeita. Muuttoliike ja sen aiheuttamat muutokset perheiden rakenteessa lisäävät entisestään naisten taakkaa, etenkin niiden, joiden vastuulla on useita huollettavia.

Köyhyys on moniulotteinen ilmiö, mutta köyhyydestä puhuttaessa tulisi muistaa, että se on ilmiönä itsessään sukupuolitunut ja koskettaa miehiä ja naisia eri tavoin. Razavi muistuttaa, että meidän tulisikin keskittyä juuri syihin pelkkien numeroiden sijasta. (Razavi 1998, 1.) Köyhyyden naisistuminen ei siis tarkoita ainoastaan sitä, että suuri osa köyhyydsrajan alla elävistä ihmisistä on naisia, vaan sitä, että ilmiön taustalla on yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekijöitä.

Viimeisen vuosikymmenen ajan köyhien naisten lukumäärä on kasvanut suhteettoman korkeaksi miehiin nähden. Se on muodostunut ongelmaksi kehitysmaiden lisäksi siirtymävaiheen talouksissa. YK:n naisjärjestö Unifem epäilee, ettei gender-näkökulma ole vieläkään päässyt mukaan kehityskeskustelun valtavirtaan. Toisaalta sekään ei riitä: sukupuolesta tulee helposti iskulause, ja analyysistä huolimatta todelliset ongelmat jäävät piiloon. Gender-analyysin tulee olla väline tasa-arvon saavuttamisessa, ei päämäärä itsessään. Vaikka köyhyys vaikuttaa kokonaisuin kotitalouksiin, naiset kantavat suurimman osan sen seurauksista sukupuolien työnjaon ja kotitöiden eriarvoisuuden vuoksi. Riski joutua köyhyyskierteeseen on suurempi naisilla kuin miehillä. Etenkin tämä on totta ikääntyvien naisten kohdalla: suuri osa sosiaaliturvasta perustuu jatkuvalla palkkatyölle. Iäkkäät naiset myös kokevat syrjintää työmarkkinoilla.

Prosenttiluvuista on väännetty kättä jo kauan. Usein kuultu arvio siitä, että maailman köyhistä olisi naisia 70%, on saanut osakseen paljon huomiota. Erilaisin väestö- ja taloustieteellisin mittarein on pyritty osoittamaan, että todellinen luku on huomattavasti pienempi. (Marcoux 1997, 1.) Oleellista ei kuitenkaan ole tarkka prosenttiluku vaan se, että kaikella todennäköisyydellä sukupuolten välillä on suuriakin, alueellisesti vaihtelevia eroja. Jo epäily siitä antaa aiheutta huoleen.

Köyhyyden mittarit ja niiden ongelmat

Normaalisti köyhyyden toteamisessa käytetään edelleen taloudellisia mittareita, jotka perustuvat pienimpään mitattavissa olevaan yksikköön, kotitalouteen. Tällaiset mittaukset toteutetaan yleensä käytännössä kyselytutkimuksin, jotka etenkin kehitysmaissa tapaavat olla kertaluonteisia ja siten epäsoivia köyhyyden lisääntymisen tai vähe-

Lapsia työssä, Tuomas Ylä-Anttila, Laos 2001

nemisen tarkkailuun. (Razavi 1999, 475.) Ennen kaikkea kotitaloudet kuitenkin koostuvat useista jäsenistä, ja perheen sisäinen tulonjako saattaa muuttaa kuvaa radikaalisti. Tilastot, joissa keskitulot esitetään henkilöä kohden, sisältävät mitä todennäköisimmin suuriakin vääristymiä. Taloustieteilijöiden oletus siitä, että tulonjako perheen sisällä tapahtuu epäitsekkäästi ja tasapuolisesti ei valitettavasti useinkaan pidä paikkaansa. Naisten ja miesten osuudet perheen resursseista muotoutuvat jatkuvan neuvottelun kautta. (Kabeer 1994,133.)

Naisten köyhyydestä puhuttaessa käytetään usein ohjenuorana naisjohtoisia ruokakuntia, eli perheitä, joiden pääasiallisesta tulonhankinnasta vastaa nainen. Kansainvälisen työjärjestö ILO:n mukaan tällaisten perhekuntien määrä on kasvussa. Tällaisissa perheissä yhden ihmisen - naisen - vastuulla on useampia henkilöitä, lapsia ja vanhuksia. Perheenjäsenten vuoksi naiset joutuvat usein hakeutumaan töihin, jotka ovat helposti yhdistettävissä kodinhoitoon. Usein tällaiset työt ovat matalapalkkaisilla aloilla. Naiset vastaavat edelleen myös ruoantuotannosta useissa maissa, etenkin Afrikassa, mutta esimerkiksi rakennesopeutusohjelmien seurauksena heidän pitää lisäksi tehdä entistä enemmän palkkatyötä kattaaksen sellaisten terveys- ja sosiaalipalvelujen kulut, jotka ennen olivat valtion tukemia. (ILO 2003.)

Naisjohtoisiin talouksiin perustuva laskentatapa joutuu entistä epäilyttävämpään valoon kun otetaan huomioon, että niihin luetaan niin eronneiden, leskien kuin omasta valinnastaan yksinelävien naisten muodostamat erilaiset perheet. Jos otetaan huomioon työn perässä muualle muuttaneiden perheenisien kotikylään lähettämät avustukset, huomataan että usein tällaiset perheet ovat parhaiten toimeentulevia. (Razavi 1999, 475.) Toisaalta esimerkiksi Aasiassa on yleistä, että nainen lähtee työetsintään muualle ja lähtää rahaa kotiinjäävälle perheelle.

Naiset ovat usein yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti heikommassa asemassa kuin miehet. Maan tai liikeyritysten omistamisessa on monesti rajoituksia, jotka jättävät naiset kaiken sellaisen taloudellisen toiminnan ulkopuolelle, joka perustuu näihin oikeuksiin. Toisaalta hyvin toimeentulevat naiset käyttävät tutkitusti miehiä enemmän rahaa lastensa hyvinvointiin. (ILO 2003.) Globalisaatiosta hyötynneet, koulutetut naiset ovatkin siis parhaassa asemassa katkaistakseen köyhyyden kierteen lastensa osalta.

Tulonjakoon perustuvilla köyhyyden mittareilla on kuitenkin kehitelty vaihtoehtoja. YK:n kehitysrahasto UNDP on kehittänyt inhimillisen kehityksen indikaattorin (HDI), joka perustuu käsitykseen inhimillisestä köyhyydestä. Perustaviksi tarpeiksi katsoaan mahdollisuus elää pitkä ja terve elämä, ja nauttia vapaudesta, ihmisarvosta, ja muiden kunnioituksesta. Tällainen laajempi, vaikkakin vaikeammin mitattavissa oleva köyhyyskäsitys soveltuu paremmin myös sukupuolittuneen köyhyyden tarkastelemiseen. Sukupuolisdonnainen kehitysindeksi (GDI) mittaa saavutuksia samoilla ulottuvuuksilla ja samoilla muuttujilla kuin HDI ottaen huomioon miesten ja naisten välisen eriarvoisuuden. Naisten päätösvallasta kertova Gender empowerment measure (GEM) puolestaan perustuu tietoihin naisten osuudesta eduskunnassa, hallinto- ja johtotehtävissä sekä muissa koulutusta vaativissa työpaikoista.

Köyhyyden vähentämisen haasteet

Kun naisten köyhyyttä halutaan tehokkaasti vähentää, törmätään kahteen tärkeään haasteeseen. Ensimmäinen on työ ja globalisaation vaikutukset siihen. Naiset, joilta useissa kehitysmaissa puuttuu täydelliset kansalaisoikeudet (kuten oikeus omistaa maata tai harjoittaa liiketoimintaa) ovat luonnollinen työvoiman lähde uuden talouden mukanaan tuomille pienipalkkaisille aloille, kuten vientiteollisuuteen.

Tällaisella työllä on kaksi puolta. Toisaalta työpaikka, vaikkakin pienipalkkainen, antaa naisille uudenlaista valtaa: taloudellista riippumattomuutta ja sen tuomaa vaikutusvaltaa perheessä ja ympäröivässä yhteisössä. Toisaalta pienipalkkainen, yhteiskunnan sääntöjen ulkopuolinen työ ei suinkaan auta naisten aseman parantamisessa pitkällä tähtäimellä vaan ajaa heidät yhä syvemmälle jatkuvaan köyhyyteen ja huonojen työolojen mukanaan tuomaan heikkoon elämänlaatuun. Kokonaan toinen todellisuus on palkaton työ, jota maailman naiset tekevät edelleen päivittäin, kaikkialla maailmassa; Teppo Eskelinen kirjoittaa tarkemmin tästä aiheesta luvussa Naisten työt, miesten työt.

Toinen tärkeä aspekti köyhyyden vähentämisessä on kysymys maanomistuksesta. Maanomistus on monissa maissa perusta kestäväälle taloudelle ja omien resurssien hallinnalle, johon naisilla ei usein ole oikeutta. Tulee kuitenkin muistaa, että erot ovat suuria eri alueiden naisten, mutta myös miesten ja naisten välillä. (Razavi, 1998 iii.) Naiset, jotka eivät saa periä tai omistaa maata, ottaa lainaa tai omistaa liikeyrityksiä, ovat usein toisen luokan kansalaisia, joilla ei ole mahdollisuuksia juurikaan vaikuttaa oman elämänsä suuntaan. Perinteet, uskomukset ja kirjoittamattomat lait määräävät naisten omistusoikeuksista monissa maissa.

Vaikka lain mukaan naisten oikeudet tunnustettaisiinkin, käytännössä näin ei monesti tapahdu. Usein tällaiset määritelmät perustuvat patriarkaalisen yhteiskunnan periaatteisiin, jotka läpäisevät yhteiskunnan kaikki tasot. (Williams & Lee-Smith 2000.) Näin yh-

teisessä - valtion tai yhteisönkin - omistuksessa olevat maat ovat itse asiassa miesten hallinnassa, ovathan päättävissä asemissa olevat vielä useimmiten miehiä.

Köyhyyden poistaminen ei onnistu ainoastaan köyhyyden vastaisilla kampanjoilla. Se tarvitsee tuekseen demokraattista osallistumista ja muutoksia talouden rakenteissa, jotta kaikilla naisilla olisi mahdollisuus päästä käsiksi resursseihin, mahdollisuuksiin ja julkisiin palveluihin. Toisaalta myös köyhyydenvähentämisstrategiat, joita laativat kansainväliset rahoituslaitokset ja muut kehitysyhteistyön tekijät, tulisi suunnitella niin, etteivät ne vahvista olemassaolevia patriarkaalisia rakenteita. Esimerkiksi mikroluotoilla on saavutettu positiivisia tuloksia, mutta ne eivät yksinään takaa naisten aseman parantamista. Niiden rinnalle tarvitaan sellaista toimintaa, joka tukee naisten kokonaisvaltaista voimavarojen lisääntymistä. Todella demokraattisten kansalaisjärjestöjen toiminnan tukeminen ja hallitusten kannustaminen avoimuuteen on ensisijaisen tärkeää.

Konflikti ja yhteistyö ovat avainsanoja tässä prosessissa: konflikti on väistämätön, kun valtaa siirretään yhdeltä ihmisryhmältä toiselle. Yhteistyö puolestaan on edellytys laajamittaiselle muutokselle - naisten on yhdistettävä voimansa kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja yhteistyötä on tehtävä monien eri toimijoiden kanssa. On selvää, että naisten vaikutusvallan kasvaminen vaikuttaa köyhyyden vähentymiseen. Meidän tulee kuitenkin muistaa, että naiset ympäri maailman taistelevat päivittäin oikeuksiensa puolesta ja saavuttavat itselleen tärkeitä päämääriä. Näitä taisteluita meidän tulee tukea.

Lähteet:

Beijing Platform for Action. <http://www.un.org/womenwatch/confer/beijing/reports/plateng.htm>

Fukuda-Parr, Sakiko (1999), "What does feminization of poverty mean? It isn't just lack of income." *Feminist Economics* 5:(2), s. 99-103.

ILO (2003), *Feminization of poverty*. <http://www.ilo.org/public/english/bureau/inf/pkits/women3.htm>

Kabeer, Naila (1994), *Reversed Realities. Gender Hierarchies in Development Thought*. Verso, London.

Marcoux, Alain (1997), "The Feminization of Poverty: Facts, Hypotheses and the Art of Advocacy." *SD Dimensions: Sustainable Development Department, Food and Agriculture Organisation of the United Nations*. [www-dokumentti]

Razavi, Shahra (1999), "Seeing poverty through a gender lens." *International Social Science Journal*. 162: 473-82.

Razavi, Shahra (1998), *Gendered poverty and social change. An issues paper*. UNRISD Discussion paper 94. United Nations Research Institute for Social Development. Geneva.

Pekingin toimintaohjelma. <http://global.finland.fi/julkaisut/taustat/peking/index.htm>

UNDP Nordic Office. http://fi.undp.dk/article.asp?Article_Id=1467

UNDP, *Human Development Report 2002*. Oxford University Press, New York.

UNIFEM (2000), *Progress of the World's Women 2000*. <http://www.unifem.org/progressww/2000/>

UN (2000), *The World's Women 2000: Trends and Statistics*. Social and Demographic Statistics Branch Statistics Division, United Nations, New York. Osia saatavilla: <http://unstats.un.org/unsd/demographic/ww2000/index.htm>

Williams, Chris & Diana Lee-Smith (2000), "Feminization of poverty: Re-thinking Poverty Reduction from a Gender Perspective". *Habitat Debate: Global Overview*, Vol.6, no. 4. United Nations Centre for Human Settlements (Habitat).

Naisten poliittiset vaikutusmahdollisuudet

Naisten epätasa-arvoisesta asemasta kaikissa yhteiskunnissa ei ole vaikea etsiä todisteita. Naiset ovat heikommassa asemassa työelämässä, koulutuksessa, politiikassa, perheessään, taloudessa ja jopa epävirallisessa taloudessa. Heidän mahdollisuuksiaan hallita ja omistaa pääomaa ja maata rajoitetaan poliittisesti. Sukupuoleen perustuva syrjintä selittää osaltaan naisten heikommät mahdollisuudet työllistyä rahatalouden parissa, samoin sen, miksi suurin osa epävirallisen sektorin pienyrityksistä on miesten pyörittämiä ja suurin osa naisista työskentelee alihankkijoina, vaikka epävirallisen sektorin työntekijöistä suurin osa on naisia.

Naisten aseman parantamiseksi on tehty erilaisia kansainvälisiä ja kansallisia tavoitteita, kuten Pekingissä 1997 järjestetty YK:n naiskonferenssi. Vaikka monet valtiot ovat allekirjoittaneet ja osa jopa ratifioinut nämä sopimukset, ne ovat olleet haluttomia toimeenpanemaan kansainvälisiä sopimuksia ja erityisesti puuttumaan kansallisella tasolla vallitsevaan sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja syrjintään.

Taloudellisilla tekijöillä on merkitystä naisten koulutukseen sekä terveyteen, mutta yhteiskunnallisilla vääristymillä ja asenteilla on suurempi osuus asiassa. Heikko talouskehitys ei estä naisten yhteiskunnallista osallistumista - Hondurasilla on Amerikkojen toiseksi alhaisin bruttokansantuote, mutta se sijoittuu viidenneksi, kun mitataan naisten osallistumista politiikkaan. Mauritanian naisten oikeuksien ministerin mukaan ennakkoluulot, syrjivä politiikka ja seksistiset asenteet ovat pääsyitä siihen, ettei naisten yhteiskunnallista panosta arvosteta. Bruttokansantuotelaskelmissa ei huomioida naisten tekemää hoiva- ja hoitotyötä tai muuta palkatonta työtä. Virallisen talouden kärsiessä vajausta epävirallinen talous hoitaa sen kuntoon. Rakennesopeutusohjelmien kielteiset vaikutukset kohdistuvat raskaimmin köyhiin. Monesti valtion budjettivajaus on korjattu leikkaamalla merkittävästi talouden kehittämis- ja sosiaalimenoja, ja reaali-palkat ja kulutus laskevat huomattavasti.

Naisten poliittisia vaikutusmahdollisuuksia eivät ole pelkästään vaaleilla valitut paikat, yritys- ja koulutusmaailma. Myös kansalaisjärjestöt ja ammattiyhdistysliikkeet ovat tärkeässä asemassa.

Terveyspolitiikka

Globalisaatio ja nk. uusi talousjärjestys ovat entisestään heikentäneet naisten yhteiskunnallista asemaa ja poliittisia vaikutusmahdollisuuksia. Kansainvälisten rahoituslaitosten rakennesopeutusohjelmilla on monissa Etelän maissa esimerkiksi rapautettu tai estetty kehittämistä mm. julkista terveydenhuoltoa ja liikennettä, joilla on tärkeä merkitys erityisesti köyhille naisille - julkinen liikenne esimerkiksi lisää naisten riippumattomuutta. Julkisten terveyspalvelujen tason heikkeneminen tai niiden muuttuminen maksullisiksi siirtää sekä terveydenhuoltoa naisten palkattomaksi työksi että vähentää

Itä-Timorissa naisten oikeuksiin ja poliittiseen osallistumiseen on kiinnitetty enemmän huomiota kuin useimmissa muissa kehitysmaissa. Manuela Perreiran johtama naisjärjestö Fokupers on yksi maan suurimmista kansalaisjärjestöistä, mutta työtään järjestöllä on enemmän kuin tarpeeksi, Simo Hellsten, Itä-Timor 2002.

ensisijaisesti naisten mahdollisuuksia saada terveyspalveluja. Kuitenkaan naisilla ei ole poliittisia keinoja vaikuttaa terveyspalvelujen tarjontaan ja tasoon sen kummemmin kuin työolosuhteisiin, joilla on merkitystä terveyteen.

Intiassa osavaltioissa, joissa UNIFEMin teettämän tutkimuksen mukaan terveydenhuolto on paikoitellen hyvin kehittymätöntä, ei kuitenkaan ole käänteisiä lukuja syntyvien lasten sukupuolella. Sen sijaan varakkaissa osavaltioissa luvut ovat aikuisten osalta maan huonoimmat, esimerkiksi Punjabissa 886 naista tuhatta miestä kohtaan (valtakunnallinen luku vuonna 2001 oli 934 naista tuhatta miestä kohtaan). Tyttölapset ovat biologisesti vahvempia, joten 0–6-vuotiaista lapsista suurin osa pitäisi olla tyttöjä. Luku on kuitenkin toisin päin, ja 1990-luvun aikana tyttölasten määrä suhteessa poikiin on vähentynyt useimmissa Intian osavaltioissa. Etelä-Intiassa, joissakin vuoristo-osavaltioissa sekä niissä osavaltioissa, joissa väestöstä merkittävä osa on alkuperäiskansoja, on myös naisten osuus väestöstä korkeampi. UNIFEMin Intian maaohjelman johtaja arvelee, että vauraissa pohjoisissa osavaltioissa kehittyneempää teknologiaa onkin käytetty sikiön sukupuolen määrittämisessä, jotta tyttölapset voidaan seuloa pois jo ennen syntymäänsä.

Yhteiskunnallinen osallistuminen kiinni koulutuksesta

Naisten osallistumista työelämään rahatalouden eli virallisen talouden piirissä rajoittavat lukutaidottomuus, peruskoulutuksen puute tai vähäisyys sekä ammattikoulutuksen puute. Sisäänrakennettu naisia syrjivä politiikka ja/tai asenteet yhteiskunnassa kuitenkin vaikuttavat myös koulutettujen naisten työmahdollisuuksiin ja palkkaukseen.

Vuonna 1998 maailman väestöstä viidesosa ei osannut lukea. Suurin osa heistä asuu Etelän valtioissa ja heistä UNESCO:n mukaan kaksi kolmannesta on naisia. Aluiden välillä ja sisällä on tietenkin suuria eroa. Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa aikuisikäisten naisten lukutaitoaste on ollut laskussa jo pitkään: vuonna 1980 se oli 63 % ja vuonna 2000 alle 50 %. 1980-luvun lopulla eteläisessä Afrikassa peruskouluikäisistä tytöistä 87 % kävi koulua, pojista 92 %.

Eteläisessä Amerikassa naisten lukutaitoaste on 85 %, ja kouluissa on keskimäärin yhtä paljon tyttöjä kuin poikia, paikoitellen jopa enemmän tyttöjä. Etelä-Amerikassa 90 % kouluikäisistä tytöistä on opinahjossa. Huima keskiarvo ei kuitenkaan kerro kaikkea - monet tytöt myös jättävät koulun kesken, koska heidän perheillään ei ole varaa kouluttaa heitä. Toinen merkittävä este tyttöjen koulunkäynnille on itse opetuksessa: tyttöjä stereotypoidaan ja siis myös opetetaan alistuviksi, vaatimattomiksi ja ujoiksi niin luokahuoneessa kuin koulukirjoissa, heidän kyvyilleen on yhteiskunnallisia ennakkoluuloja. Tyttöjen mahdollisuudet päättää itse koulutuksestaan ovat rajalliset, ja heitä ohjataan järjestelmällisesti hoiva-aloille, taloudenhoitoon tai kielten opiskeluun riippumatta heidän omista kiinnostuksenkohteistaan. Tämä heijastuu myös naisten rooleihin kansainvälisessä politiikassa.

Niin Maailmanpankin kuin YK-järjestöjen mukaan naisten koulutus on suurin yksittäinen kannattava investointi elintason parantajana. Koulutetut naiset tapaavat tehdä parempia päätöksiä esimerkiksi perheensä ravitsemusta ja hygieniaa ajatellen. Myös koulutettujen naisten tyttäret ovat motivoituneempia oppilaita, jotka käyvät koulua keskimääräistä kauemmin.

Naiset ja vaaleilla valittu valta

Kuwaitia ja Yhdistyneitä arabiemiraatteja lukuunottamatta maailman valtioiden naisilla on äänioikeus ja yleensä myös mahdollisuus asettua kansanedustajaehdokkaaksi. Vaikka on poikkeuksia kuten Thaimaa, jossa vuonna 1996 enemmistö äänestäjistä oli naisia, ei naisten saaminen käyttämään äänioikeuttaan ole aina yksinkertaista. Monissa maissa naisten saaminen vaaliurnille edellyttää naisten järjestäytymistä, vierailuja kyliin ja keskusteluja naisten kanssa. Mikäli naiset lähtevät äänestämään, naisehdokkaiden saaminen parlamenttiin voi olla vaikeaa, sillä vaalisalaisuudesta huolimatta monet naiset eivät uskalla äänestää naisehdokkaita peläten miehensä vastustavan ja reagoivan väkivaltaisesti. Naisehdokkaat kokevat uhkailua, väkivaltaa, vähättelyä sekä nimittelyä. Joskus puolueet korostavat tarkoituksellisesti politiikan seksismiä, kuten Intian Uttar Pradeshin osavaltiossa, jossa valtapuolue BJP asetti ministeriksi 38 sellaista miestä, jolla oli tiillään syyte raiskauksesta tai raiskausyrittämisestä.

Belize Development Trustin mukaan naisia on vaikeampi saada järjestäytymään poliittisesti, vaikka - tai koska - he kantavat niin monia taakkoja nykypäivän yhteiskunnassa.

Naiset maailmanpolitiikassa

- 190 valtion johtajista vain 11 on naisia, näistä puolet Etelästä.
- Vuonna 1995 maailman ministereistä 6.2% oli naisia, kolme vuotta myöhemmin luku oli edelleen vain 8 %. Naisministereitä asetetaan sosiaalialoille, mutta esimerkiksi teollisuus, maanpuolustus, talous, energia ja ulkopolitiikka ovat miesten hallittavia aloja. Talousasioista vastaavista ministereistä naisia on ainoastaan 4.1 %.
- Maailman 242 parlamentin puheenjohtajista 10.3 % on naisia
- Vuosien 1945-95 itsenäisten, parlamentaaristen valtioiden määrä on seitsenkertaistunut, naisten prosentiaalinen osuus parlamenteissa nelinkertaistunut.
- Eniten naisia parlamenteissa oli vuonna 1988, jolloin luku oli 14.8 %. 2000-luvulla naisia on parlamenteissa 14.3 %

Lähteitä:

Inter-Parliamentary Union (www.ipu.org), Women's Environment and Development Organization (www.wedo.org), UN Division for the Advancement of Women (www.un.org/daw/public/percent.html), Center for Legislative Development (www.cld.org), WomanKind (www.womankind.org.uk).

Naisten kouluttaminen ja järjestäytyminen auttaisi kyllienkin naisia hahmottamaan, miten he voisivat vaikuttaa yhteiskunnalliseen asemaansa.

Naiset ja paikallishallinto

Naisten mahdollisuudet paikallishallinnossa ovat yhtä huonot, joskus ehkä heikommatkin kuin parlamentaarisella tasolla. Intiassa kylähallinto, panchayati raj, on merkittävä elin. Naisten mahdollisuuksia on pyritty parantamaan sekä avustamalla naisten järjestäytymistä että vuonna 1993 asetetulla lailla, jossa varataan naisille kolmannes paikallishallituksen paikoista. Tämän jälkeen panchayateihin on valittu yli miljoona naista. Myös naisten järjestäytyminen on lisääntynyt sekä erilaisten kansalaisjärjestöjen aktiivisuudesta että pienlainsuojelmien ansiosta. Intiassa on yli 700 000 naisten self-help groupia.

Tamil Nadun osavaltiossa Etelä-Intiassa naisten järjestäytyminen on auttanut saamaan monia naisia panchayateihin, mutta he kohtaavat silti ongelmia omassa yhteisössään. Nuoren naisen valitseminen panchayatin puheenjohtajaksi kohtaa miesten vastustusta - vastaehdotukset ovat jopa nostaneet jälkeensä oikeusjuttuja siitä, oliko äänentekijä laillinen tai onko 25-vuotias ehdokas alaikäinen, vaikka virallinen ikäraja on 18 vuotta. Uuden puheenjohtajan tekemät tehokkaat uudistukset ehdotukset kyläyhteisössä saavat miehiltä vastaanivaan ja vastalauseita.

Thaimaassa naisten osallistumisaste paikallishallintoon ei myöskään ole korkea: vuonna 1995 valittiin ensimmäisen kerran nainen maakunnan kuvernööriksi. Samoin Amerikoissa naisia äänestetään suhteessa paikkoihin enemmän paikallishallintoon ja lainsäädännöllisille paikoille kuin johtajiksi tai kansalliseen hallintoon.

Naiset parlamenteissa

Naisten osuus kansanedustuslaitoksissa kasvaa hyvin hitaasti. Kansainvälisesti naisten osuus parlamenteissa on 14,3 %. Pohjoismaissa lukumäärä on korkein, 38,9 %, koko Euroopassa se on vain 15,3 %. Amerikoissa naisia on parlamenteissa 15,8 %, Aasiassa, 14,8 %, Tyynenmeren valtioissa 11,8 %, arabivaltioissa vain 4,6 % ja Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa 12,7 %.

Jotkut Afrikan maat ovat kuitenkin huomattavasti edistyneempiä kuin monet muut maat maailmassa. Viisi Afrikan maata on niiden 15 maan listalla, joissa on eniten naisia kansanedustuslaitoksessa, enemmän kuin Kanadassa ja Iso-Britanniassa (jossa luku oli vuonna 2000 19 %). Yhdessätoista Afrikan maassa itse asiassa on enemmän naisia parlamentissa kuin Yhdysvalloissa (11,7 %).

1990-luvulla naisten vaikutusmahdollisuuksia pyrittiin lisäämään pääasiassa luomalla uusia sääntöjä, joilla pyrittiin sekä tukemaan naisasiavirastoja että naisten kykyjä toimia ja tehdä valintoja itse. Joissakin maissa naisten osuus parlamentissa on noussutkin merkittävästi. Etelä-Afrikka on kuitenkin ainoa Etelän valtio, jossa naiset ovat saavuttaneet lähes 30 prosentin osuuden parlamentin alahuoneessa. Intiassa ja Brasiliassa on pyritty lainsäädännöllä lisäämään naisten osuutta paikallishallinnossa. Arvioiden mukaan Intiassa korruptio on vähentynyt ja avoimuus lisääntynyt naisten päästyä osallistumaan panchayateihin.

Argentiinassa asetettiin 1993 kansanedustajaehdokaslistoille 30% kiintiö naisehdokkaille. Tuloksena naisten osuus parlamentissa kasvoi viidessä vuodessa lähes 12 %, mutta senaatissa naisilla ei edelleenkään ole merkittävää vaikutusta. Sen sijaan suurimmassa osassa Latinalaisen Amerikan maista naisten osuus senaatissa on kasvanut 1990-luvun aikana huomasti, lukuunottamatta Chileä ja Meksikoa, joissa naisten osuus on pudonnut roimasti samoin kuin Argentiinassa. 1990-luvulla 11 Latinalaisen Amerikan maata asetti kaikille puolueille vaaleja varten 20–40 % naiskiintiön. Lisäksi Kolumbia laati lain, joka edellyttää, että hallituksen toimeenpaneveissa elimissä 30 % jäsenistä on oltava naisia.

Naisten tulo mukaan politiikkaan edistyy nopeammin kuin taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen. Amerikoissa naisten odotettu elinikä vuosina 1980–98 kasvoi 7 %, työelämään osallistuminen 21 %, lukutaito 13 % ja kouluihin kirjautumisaste 24 %. Vastaavasti 1990-luvulla naisten osuus ministeriöissä kasvoi 45 prosentilla ja naisten osuus kansallisissa senaateissa 200 %. Kehitys ei kuitenkaan ole samanlaista kaikkialla, esimerkiksi Thaimaassa naisia on korkeammilla hallinnollisilla paikoilla hyvin vähän.

Vuoden 1983 sotilasvallankaappauksen jälkeen Nigeriassa naisilta evättiin täysin poliittisen vaikutusmahdollisuudet. Tähän mennessä saavutetut voitot tuhottiin: Nigeriassa oli ollut laki, jonka mukaan jokaisessa osavaltiossa on oltava yksi naiskomissaari, ja liittovaltiossa oli kolme pysyvää naisten sihteeristöä. Sotilasjunta laittoi nämä kaikki tarkastuksen alaisiksi. Kun kenraali vaihtui vuonna 1985, vaikutti siltä että asiat olisivat

Sukupuolitietoisuusindikaattorit Intiasta

Helmikuussa 2003 New Delhissä Intiassa sijaitsevan Centre for Women's Development Studies (CWDS) julkaisi kehittämänsä indikaattorit, joilla voidaan arvioida hallinnon ja politiikan sukupuoliroolitietoisuutta. CWDS katsoo, että (huolimatta väitteistä, että naisille on annettu suuremmat osallistumismahdollisuudet politiikassa) ei naisten ongelmia todella huomioida. Sukupuolitietoisuutta voidaan arvioida käyttämällä seitsemää perusindikaattoria, jotka on kehitetty konsultoimalla ministeriöitä, tutkimuslaitoksia, naisaktivisteja sekä kansalaisjärjestöjä:

1. Arviointi naisten eloonjäämisestä

Alhainen kuolleisuusluku kertoo useimmiten korkeammasta kehityksestä. CWSD esittää, että yleistä kuolleisuuslukua, alle viisivuotiaiden kuolleisuutta, imeväisyyskuolleisuutta, kuolleen syntyneiden lukumäärää, synnytyskuolleisuutta sekä syntyneiden lasten sukupuolten suhdelukua käytettäisiin sukupuolitietoisuuden seurannassa. Tutkimalla esimerkiksi 1-4-vuotiaiden tyttöjen kuolleisuutta saadaan tuntumaa siihen, missä määrin tyttölapset kohtaavat syrjintää.

2. Keinot arvioida eloonjäämisen laatua

On välttämätöntä analysoida vastasyntyneen tyttölapsen odotettu elinikä, onko lapsi saanut asianmukaiset rokotteet, ravitsemustilanne, ikä naimisiin mennessä sekä ensimmäinen raskaus. Näitä voidaan käyttää arvioidessa, onko hallitus huomioinut naisten terveyttä politiikassaan.

3-4. Ammattitaito ja osallistuminen työelämään

Ammattitaitojen hankinta ja työelämään osallistuminen liittyvät CWDS:n mukaan toisiinsa. Lukutaito, kouluihin kirjoittautuminen, sekä peruskoulun keskeyttäminen että sieltä valmistuminen, toisen asteen koulun keskeyttäminen ja toisen asteen sekä korkeakoulutuksen loppuun saattaminen määrittävät työelämään osallistumisen. Kouluttautuneet naiset eivät välttämättä kuitenkaan saa työtä tai heitä ei palkata oikeudenmukaisesti. Työelämässä olevien naisten määrää, palkkaeroja, palkallista ja palkatonta työtä, työolosuhteita, siirtolaisuutta ja naisten ylläpitämien kotitalouksien lukumäärää on seurattava ja analysoitava, jotta kehitystä voitaisiin arvioida.

5. Voimavarojen hallinta

Naisten osallistumista ylijäämää tuottavaan toimintaan, heidän keinojaan ja mahdollisuuksiaan hallita voimavaroja ja tuotantovälineitä, maanomistusta ja omaisuus oikeuksia on tutkittava. Naisilla on mahdollisuus toimia omavaraistuo-
tannossa, mutta heidän mahdollisuuksiaan hallita tuotantovälineitä, sekä maata

että pääomaa, rajoitetaan. Hallitusten on puututtava tähän perusepäätasarvoon tehokkaammin.

6. Yhteiskunnallinen osallistuminen

CWDS:n mukaan vaaleilla valittujen paikallishallinnon edustajien virkojen pysyvyys voi olla indikaattori naisten päätöksenteossa saaman vapauden määrästä. Naisten yhteiskunnallisen osallistumisen ei tulisi rajoittua äänestämällä valittuihin asemiin vaan on huomioitava myös self-help groups sekä ammattiyhdistykset, joissa naisilla voi olla valtaa ja päätöksenteon kannalta merkittävä asema.

7. Turvallisuus

Naisten yhteiskunnallinen osallistuminen riippuu paljolti laeista ja säännöistä. Turvallisuutta arvioitaessa on huomioitava raiskaukset ja sukupuolinen häirintä sekä hyväksikäyttö, sieppaukset, myötäjäisiin ja avioliittoon liittyvä väkivalta ja murhat sekä alle ja yli 20-vuotiaiden naisten epäluonnollisista syistä tapahtuneet kuolemat.

Lainsäädännössä on useita porsaanreikiä ja lain toimeenpanossa on epäjohtonmukaisuuksia. Pelkät naiskiintiöt eivät riitä turvaamaan tasa-arvoa. Poliittinen järjestelmä ei ole kyennyt puuttumaan kaikkiin yhteiskunnassa vallitseviin epätasa-arvoa ylläpitäviin tekijöihin, mutta sen on myös itsekin noudatettava laatimaansa politiikkaa.

Lähde:

Seven markers for gender balance: Swapna Majumdar, February 2003 (Elektroninen dokumentti, ladattu 15.3. 2003. <http://www.indiatogether.org/>)

muuttuneet, mutta pinnan alta paljastui, että naisten takaisin saamat vaikutuskeinot olivat kosmeettisia, ja sotilashallituksen harjoittama rakennesopeutusohjelmiin perustuva talouspolitiikka vain heikensi naisten taloudellisia vaikutusmahdollisuuksia entisestään.

Naiset ja kansainvälinen valta

Kansainvälistä valtaa käyttävissä instituutioissa naisten rooli on ehkä jopa vähäisempää kuin parlamenteissa. Naisille on varattu naisasiajärjestöt, mutta "holistisemmissä" järjestöissä naisia on vähän - esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien työntekijöistä naisia oli vuonna 1999 vain 38 %, pääosin alemmilla virkamiestasoilla. Pääsihteerinä ei koskaan ole nähty naista.

Naisten asioita ajamaan on asetettu lukuisia erilaisia elimiä ja järjestöjä sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Eräs näistä on kaikenlaisen naisiin kohdistuvan syrjinnän poistamiseen tähtäävä CEDAW (”Naisten konventti”), Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, jota on kuvailtu kansainväliseksi laiksi naisten oikeuksista.

CEDAW hyväksyttiin YK:n yleisistunnossa vuonna 1979 ja astui voimaan syyskuussa 1981. Vuoteen 1992 mennessä sen oli allekirjoittanut 172 valtiota, sitoutuen näin ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin, jotta naiset voisivat nauttia täysistä ihmisoikeuksista ja perusoikeuksista. Monet valtiot ovat kuitenkin tehneet sopimukseen varauksia, joilla ne voivat pidättäytyä noudattamasta kaikkia sopimuksen velvoitteita.

CEDAW vaatii naisiin kohdistuvan syrjinnän poistamista sekä kieltää kaiken toiminnan, joka pitää yllä naisten epätasa-arvoista asemaa. Sopimus koskee sekä tarkoituksellista syrjintää että toimintaa, joka aiheuttaa syrjintää - esimerkiksi lainsäädäntö, joka ei suorasti tee eroa naisten ja miesten välillä, mutta käytännössä sulkee naiset ulos vaikkapa edellyttämällä ehdokkailta tietynasteista muodollista koulutusta tai omaisuutta, joita naisten on vaikeampi saavuttaa. CEDAW on myös ainoa ihmisoikeussopimus, jossa vahvistetaan naisten lisääntymisoikeudet ja jossa pidetään kulttuuria ja perinteitä merkittävinä vaikuttajina sukupuoliroolien ja perhesuhteiden muokkaamisessa. CEDAWiin kuuluu kansainvälinen seurantamekanismi ja valitusprosessi, joiden on tarkoitus varmistaa, että valtiot täyttävät sopimuksen mukaiset velvollisuutensa. Lisäksi valtioilla on sopimuksen mukaan velvollisuus laatia neljän vuoden välein kansallinen raportti toteuttamistaan toimenpiteistä naisten syrjinnän hävittämiseksi.

Globalisaation aikakaudella suurinta valtaa tuntuvat nauttivan talousjärjestöt, lähinnä WTO, IMF, Maailmanpankki ja OECD. IMF ja Maailmanpankki ovat YK:n erityisjärjestöjä joissa ’osakkeenomistajat’ käyttävät äänivaltaansa. WTO on hallitustenvälinen järjestö, jossa naisten äänen ja sukupuolittietoisien politiikan toteuttaminen riippuu periaatteessa jäsenvaltioiden kyvystä ja halusta edistää naisten oikeuksien toteutumista kauppaneuvotteluissa. Käytännössä WTO:ssa valtaa käyttävät kuitenkin Euroopan unioni ja Yhdysvallat sekä Kanada ja Japani, joiden kaikkien kauppapolitiikkaan vaikuttavat merkittävästi kotimaiset suuryritykset. WTO:ssa merkittävinä valtaa käyttää viime kädessä riitojenratkaisuelin, jonka päätökset muokkaavat kansainvälisen kauppalain lisäksi mm. ympäristö-, sosiaali- ja terveyspolitiikkaa koskevaa lainsäädäntöä. Riitojenratkaisupaneelin jäsenistöstä 7,5 % on naisia. Toisin kuin YK:lla, WTO:lla on sanktiovalta sopimustensa noudattamisen valvomiseksi.

Sopimukset toteuttamatta

Naisten asemasta ja sen parantamisesta on puhuttu paljon, mutta käytännön toteutus on edelleen heikkoa. Naisilla on paitsi heikommat mahdollisuudet työllistyä, myös heikommat mahdollisuudet vaikuttaa politiikkaan, jolla sukupuoleen perustuvaa syrjintää tai siihen johtavaa toimintaa voitaisiin vähentää tai poistaa kokonaan. Köyhissä valtioissa annetaan koulutukselle ja erityisesti tyttöjen ja naisten koulutukselle vähemmän painoarvoa. Intiassa on havaittu, että köyhimmissä osavaltioissa on myös vaikeampi saada terveydenhuoltoa ja työpaikkoja järjestäytyneellä sektorilla - molemmilla on naisten elintason kannalta suuri merkitys.

Eräs yleisimmistä tyttöjen koulutusta, liikkuvuutta, ansaitsemismahdollisuuksia ja yhteiskunnallista osallistumista vaikeuttavista syistä on väkivalta. Naisiin kohdistuvalla väkivallalla on monia muotoja, joista kaikkia ei voi mitata. Naisia kontrolloidaan perheväkivallalla, joka vaikuttaa myös naisten yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Naiset ovat haavoittuvampia kansallisissa konfliktitilanteissa. Raiskauksista on tullut yleinen sodankäynnin väline. Myötäjäisiin liittyvien kuolemantapausten korkea määrä, kidutus tai naisten julma kohtelu saattavat olla merkittävä tekijä aikuisten naisten lyhyempään elinikään joissakin Intian pohjoisissa osavaltioissa.

Maailmankaupan vapauttamisen vaikutuksista sukupuoliin on tehty arvioita ja analyysyjä, mutta niitä ei ole hyödynnetty poliittisessa päätöksenteossa. Jatkossa analyysien pitäisi keskittyä kehittämään välineitä tasa-arvoisemman politiikan tekoon, arvioida valtioiden tekemien sitoumusten toteutumista ja korostaa edelleen olemassa olevien erilaisten talousjärjestelmien moninaisuutta moninaisissa maissa.

Lähteet:

Equality in Practise, DfID Report, 2000

February 2003; Data gaps and diverse economies, Dr Yvonne Underhill-Sem, DAWN Pacific

Focus on Women, UN. 1995

Thailand National Statistical Office, maaliskuu 2003

Democracy in Nigeria - Continuing Dialogue(s) for Nation-Building

United Nations. The World's Women 2000; United Nations; New York, NY; 2000. p. 85.

International Women's Democracy Center; Fact Sheet - Women's Political Participation, 13.5. 2002

Who will organize Belizean women nationwide in all the villages and farms to vote for women candidates in the next national election? Report #251 May 2000; Belize Development Trust

Maailmanpankki, <http://www.worldbank.org/afr/overview.htm>

Nitin Jugran Bahuguna; March 2003 (Elektroninen dokumentti, ladattu 15.3. 2003. <http://www.indiatogether.org>)

Women and power in the Americas, A report card April 2001, Women's Leadership Conference of the Americas & International Center for Research on Women

Occasional Paper no. 8, October 2002:Unravelling Institutionalized Gender Inequality, By Aruna Rao and David Kelleher

Women's EDGE: South America, Latin America, and the Caribbean: <http://www.womensedge.org/womenofworld/lacsam.htm>

Strategic Action Issue Area: African Women's Rights; Africa Action Home Page, September, 1998

Women in Politics - issues and experiences. AIDWA publication series, Delhi, January 1999

Suomen Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston [www-sivut, http://global.finland.fi/kyla/teemoja/lukutaito1.html](http://global.finland.fi/kyla/teemoja/lukutaito1.html)

World's Women 2000, UN

Symposium on Global Trade and Multilateral Agreements: Gender, Social and Economic Dimensions. Pacific Islands Forum Secretariat, Suva, Fiji, 12-14

Rakennesopeutus ja naiset

Rakennesopeutus pähkinänkuoressa

Rakennesopeutuksen historia alkaa vuodesta 1982, jolloin Meksikon velkakriisi uhkasi johtaa maan velkojen maksamatta jäämiseen. Turvatakseen saatavansa Kansainvälinen valuuttarahasto IMF kehitti tuolloin Meksikolle talousuudistusohjelman, joka nosti velkojen takaisinmaksun Meksikon talouspolitiikan tärkeimmäksi huolenaiheeksi ja vaati hallitusta houkuttelemaan maahan ulkomaista valuuttaa - valuuttaa, joka kanavoitiin lainanantajille.

Maksuhäiriöitä pelkäävät rahoituslaitokset näkivät rakennesopeutuksessa kauan kaivatun työkalun omien riskiensä minimoimiseen. Rakennesopeutus levisi kaikkialle kolmannen maailmaan, missä ohjelmiin sitoutumisesta tuli pian lainansaannin ehto.

Rakennesopeutusohjelma tarkoittaa vakauttamista, joka tähtää lainojen takaisinmaksun nopeaan varmistamiseen, sekä varsinaista rakennesopeutusta, joka sisältää pidemmällä aikavälillä toteutettavia uudistuksia. Ohjelman ydinsisällön muodostavat tavallisesti valuutan devalvaatio, valtion kulujen leikkaaminen, tukijärjestelmien alasajo, valtionyhtiöiden yksityistäminen, markkinoiden avaaminen ja viennin lisääminen. Taustalla vaikuttavan ajatuksen mukaan köyhien maiden ongelmien taustalla on syrjään jääminen maailmankaupan rahavirroista, ja vain nopea tervehdyttämisooperaatio voi sysätä valtion mukaan tasaveroiseksi pelaajaksi vauraampien kilpailijoiden rinnalle.

Vuonna 1999 IMF reagoi laajaan kritiikkiin lopettamalla rakennesopeutusohjelmat muodollisesti ja korvaamalla ne ns. köyhyydenvähentämis- ja talouskasvurahastolla (PRGF, Poverty Reduction and Growth Facility) ja köyhyydenvähentämisstrategioilla (PRSP, Poverty Reduction Strategy Papers). Siirtymä PRGF-malliin ei kuitenkaan tyydytä kritiikkoja: kohdemaille suunnatut vaatimukset ovat uuden järjestelmän alla identtiset rakennesopeutuksen periaatteiden kanssa. Siksi on perusteltua puhua edelleen rakennesopeutuksesta, vaikka rahoituslaitokset ovatkin poistaneet huonomaineisen termin omista dokumenteistaan.

Rakennesopeutuksen kritiikkiä

Rakennesopeutuksen heikkoutena voi nähdä sen keskittymisen tehokkuuden ja kasvun mittareihin. Sen lähtöoletuksena on valtio, jossa sosiaalisen järjestelmän erityispiirteillä, epätasa-arvolla, kansalaisten tahdolla tai mahdollisilla kriiseillä (esimerkiksi ympäristöongelmat tai korruptio) ei ole vaikutusta talouden toimintaan. Ohjelmien olettaa sukupuoli- ja luokkaneutraalia yhteiskuntaa ei kuitenkaan ole missään olemassa, eivätkä Etelän maiden kohtaamat ongelmat ole keskenään identtisiä. Kriitikkojen mielestä rakennesopeutuksen toteuttajat ovat olettaneet, että tietty joukko toimenpiteitä voi johtaa menestykseen kaikkialla, riippumatta alueiden erityispiirteistä.

Toinen hataralla pohjalla oleva lähtöoletus liittyy perheen toimintaan. Etelän maiden köyhien asukkaiden odotetaan vastaavan rakennesopeutuksen aiheuttamiin muutoksiin perhemallin joustoilla - siis siirtämällä työtaakkaa perheenisältä äidille (harvemmin toisinpäin), kun työttömyys ja sosiaalsektorin leikkaukset sitä vaativat. Naisen ansiotyön oletetaan yhä olevan pieni lisä perheen varsinaisiin tuloihin, ei korvaamaton osa niitä. Samalla yksinhuoltajaäidit kuitenkin johtavat joissakin Etelän maissa yli puolta perheistä, ja talouden muutosten kiihdyttämä miesten siirtolaisuus sekä aids-epidemia lisää yhden huoltajan perheiden määrää entisestään.

Monet arvostelijat ovat kritisoineet erityisesti sitä, etteivät rahoituslaitokset ota rakennesopeutusohjelmien toteuttamisessa huomioon uudistusten vaikutusta sukupuolijärjestelmään. Nan Wiegersman mukaan kaksi tekijää selittää pääosan rakennesopeutuksen negatiivisista vaikutuksista naisille.

1. Julkisen sektorin suurimmat leikkaukset kohdistuvat terveydenhuoltoon ja koulutukseen. Naiset kärsivät näistä leikkauksista sekä työntekijöinä että asiakkaina, sillä vastuu perheen lasten koulutuksesta ja terveydestä lankeaa tavallisesti äidille.

2. Lasku reaalipalkoissa ja työllisyydessä sekä päivittäistavaroiden hintojen nousu vaikuttaa suurimmin naisiin ja lapsiin, sillä he ovat köyhistä köyhimpiä. (Visvanathan et al 1999, 258.)

Rakennesopeutusohjelmat ovat monilla alueilla lisänneet naisten työtaakkaa sekä ansiotyössä että kotona ja sysänneet näin tasa-arvon alueella tapahtuneita myönteisiä prosesseja taaksepäin. Toisilla alueilla samalla kehityksellä on ollut myönteisiä vaikutuksia, kun omat ansiotulot ovat lisänneet nuorten naisten päätösvaltaa omassa elämässään.

Maailmanpankki - ja jossain määrin myös IMF - ryhtyi 1990-luvun aikana puuttumaan rakennesopeutusohjelmien synnyttämiin ongelmiin. Vuonna 2001 kerrottiin laitosten yhteisestä työryhmästä, joka analysoisi ohjelmien sosiaalisia vaikutuksia (Social Impact Analysis, SIA). Nasreen Hundkerin mukaan naisten kohtaamia vaaroja on kuitenkin analysoitu vain mikrotasolla, vaikka suurin osa rakennesopeutuksen vaatimuksista kohdistuu makrotason politiikkaan. Näin on päädytty "korjaavaan politiikkaan", jossa tuhoisan makrotason talouspolitiikan vaikutuksia pehmennetään lukuisilla - mutta riittämättömillä - lisätavoitteilla ja apuprojekteilla.

Gender-vaikutusten tutkimus voi osaltaan tuoda ruohonjuuritason näkökulman mukaan rakennesopeutusohjelmien onnistumisen arviointiin. Toisaalta rakennesopeutusohjelmien vaikutusten analyysi on tärkeää myös siksi, että samat ongelmat kohdataan myös muita projekteja toteutettaessa. Hallintoon tai talouteen kohdistuvat uudistukset eivät ikinä rajoitu vain hallinnon tai talouden alalle ja siksi jo muutosten suunnitteluvaiheessa on otettava huomioon vaikutukset kohdemaan sosiaalisiin järjestelmiin.

Rakennesopeutuksen vaatimukset työelämässä

Rakennesopeutusohjelmat ovat vaikuttaneet kohdemaidensa naisten työllisyyteen ainakin neljällä eri tavalla: vientiteollisuus on luonut uusia työpaikkoja naisille, säästöt ja yksityistäminen ovat johtaneet massairtisanomisiin ja epävirallisen sektorin kasvuun, palkkojen lasku ja hintatason nousu on pakottanut naiset työskentelemään ankarammin

ja omavaraismaatalouden alamäki on vähentänyt naisten mahdollisuuksia menestyä viljelijöinä. Myös pääasiassa miehiin kohdistuvat muutokset, kuten työttömyys ja siirtolaisuus, vaikuttavat naisten työntekoon voimakkaasti.

Joissakin tapauksissa taluskriisit, kuten Aasian talousmahtien tai Argentiinan romahdus, ovat pudottaneet palkkatasoa kymmenillä prosentteilla. Tällöin hallitukset ovat vastanneet kriiseihin tavoittelemalla entistä enemmän ulkomaista pääomaa ja lisäämällä työmarkkinoiden joustoja, vaikka samat toimenpiteet alunperin johtivat romahdukseen.

Vientiteollisuus

Vaatus viennin painottamisesta on luonut Etelän maihin lukemattomia uusia pienipalkkaisia ja vähän koulutusta vaativia työpaikkoja vientiteollisuuden parissa aloilla, joiden työntekijöistä suurin osa on naisia. Tällöin naisten työssäkäynti kodin ulkopuolella on lisääntynyt. Palkat ovat usein nousseet jonkin verran, mutta hintatason noustessa palkan ostovoima on pysynyt jokseenkin entisellään tai laskenut.

Yksilöllisistä ja kulttuurisista tekijöistä riippuen ansiotyö kodin ulkopuolella voi joko lisätä tai vähentää naisen itsenäisyyttä. Maissa, joissa naisilla on perinteisesti vain vähän valtaa omaa elämäänsä koskevissa päätöksissä, perhe voi myydä nuoren naisen tehtaaseen ansaitsemaan rahaa suvulle. Muualla naiset sen sijaan itsenäistyvät nopeammin, oppivat huolehtimaan itsestään ja lykkäävät avioliittoa ja lastenhankintaa oman työpaikan vuoksi. Tällöin vanhemmilla ja aviomiehellä on vähemmän valtaa naisen omiin päätöksiin, ja sekä naisen että tämän lasten terveys ja hyvinvointi ovat vakaammalla pohjalla.

Tyypillinen vientityönantaja teettää yksinkertaiset kokoonpanotyöt halvan työvoiman maissa ja työllistää koulutettua työvoimaa pohjoisessa. Tavallisesti elektroniikkakomponentteja tai tekstiilejä tuottavista tehtaista käytetyillä termeillä "maquiladora" ja "hikipaja" on negatiivinen kaiku. Sana yhdistetään vaarallisiin työoloihin, työvoiman nopeaan kiertoon ja työoikeuksien rikkomiseen.

Tehtaiden omistajat puolustautuvat syytöksiä vastaan vetoamalla maquiladorien työllistävään vaikutukseen alueilla, jotka ovat usein kärsineet vuosikymmeniä jatkuneesta massatyöttömyydestä. Maquiladorien työntekijät ovat usein yksinhuoltajaäitejä tai yksineläviä naisia, jolle perinteinen talous ei tarjoa tulonlähteitä, työnantajat huomauttavat. Tällä perusteella vientiteollisuudelle tarjotaan verohelpotuksia ja jopa kokonaisia verovapaita alueita, joilla ulkomaiset yritykset saavat toimia käytännössä täysin ilman isäntämaan valvontaa.

Tehokkaasti vientiään lisänneitä maita on palkittu erityiskohtelulla ulkomaisilla markkinoilla. Esimerkiksi Bangladeshin tekstiiliteollisuudelle annetaan naapurimaihin verrattuna etumatkaa Euroopan unionin markkinoilla. Koska erityisoikeudet eivät kuitenkaan ole ikuisia, Bangladeshissa pelätään lähivuosien tuovan mukanaan massairtisanomisia tekstiiliteollisuudessa, joka työllistää lähes ainoastaan naisia.

Työolot vientiteollisuudessa noudattavat globaalin kilpailun sääntöjä. Kun IMF vaatii kohdemaata houkuttelemaan aktiivisemmin ulkomaisia yrityksiä omalle maaperälleen,

se käytännössä vaatii maata osallistumaan kilpailuun työlainsäädännön ja verotuksen alaspäin.

”Työ muuttuu raskaammaksi ja raskaammaksi. Työnantajat tekevät minusta ja ystävästäni typeriä, kun he uhkaavat siirtää kenkätehtaat ulkomaille. En osaa tarkkaan selittää, mitä on tapahtumassa, koska en itsekään oikein ymmärrä sitä. Nykyään ruumiini ei enää tottele mieltäni. Sitä särkee ja kolottaa. Me todella teemme työtä kuolaksemme. Jos ruumiimme hyväksyvät nämä ehdot, meitä ei ole tarkoitettu ihmisiksi vaan koneiksi.” – Kwon Mi-kyung, 23-vuotias korealainen kenkätehtaan työläinen, joka teki itsemurhan hyppäämällä tehtaan katolta vuonna 1991.

Työttömyys

Rakennesopeutusohjelmilla on kahtalaisia vaikutuksia naisten työllisyyteen. Vientiteollisuuden nousu on monella alueella kannustanut naisia siirtymään kotoa työelämään ja joissain tapauksissa lisännyt naisten taloudellista itsenäisyyttä huomattavasti. Useimmissa kohdemaissa ohjelmilla on kuitenkin ollut myös vastakkaisia vaikutuksia, jotka tuhoavat jo olemassaolevia tärkeitä työpaikkoja ja pakottavat naisia joko palaamaan kotiin tai siirtymään sellaisten työnantajien palvelukseen, jotka tarjoavat pienemmän palkan, huonommat työolot tai vähemmän varmuutta tulevaisuudesta. Lisäksi IMF alleviivaa jatkuvasti vaatimusta työmarkkinoiden joustavuudesta, joka lisää naisten uhkaa joutua irtisanotuksi suhdanteiden muuttuessa.

Työmarkkinoiden joustot tarkoittavat kaikkialla naisten joustamista. Suurin osa muutoksille alttiiden pienten yritysten työntekijöistä on tavallisesti naisia, ja myös suurilla työpaikoilla naiset sanotaan tutkimusten mukaan irti ensimmäiseksi.

Toinen suuri syy on naisten työttömyydelle on julkisen sektorin kutistuminen. Rakennesopeutusohjelmien vaatiessa valtion menojen vähentämistä tuhannet opettajat ja sairaanhoitajat jäävät työttömiksi. Ylivoimainen enemmistö julkiselta sektorilta irtisanotuista työntekijöistä on naisia, joiden on lähes mahdoton enää löytää kokemustaan vastaavaa työpaikkaa.

Rahoituslaitosten hyvää tarkoittavat yritykset vauhdittaa vientiä nostamalla korkotasoa ovat vaikeuttaneet pienten yritysten toimintaa ja johtaneet lukemattomiin irtisanomisiin. Rakennesopeutuksen suunnittelijat ovat ottaneet kunnian inflaation laskusta huomioimatta sitä, että välttämättömien ulkomaisten elintarvikkeiden ja lääkkeiden hinnat ovat jopa kaksinkertaistuneet ja erityisesti naisten työttömyys lisääntynyt korkojen nousun myötä. Korkotason nousu lisää naisten kokemaa turvattomuutta myös siksi, että perhepiirissä sattuviin hätätilanteisiin reagoiminen vaikeutuu. Kun vientiä tuetaan korkotason nostoilla, työttömyydestä ja sairaudesta tulee katastrofi.

Epävirallinen työ

Perhe- ja ystäväpiiriyritykset muodostavat vähätuloisille naisille usein turvaverkon, joka mahdollistaa tulojen hankkimisen joustavalla aikataululla kotona tai lähellä kotia. Jos teollisuuden työolot muuttuvat huonompaan suuntaan, epävirallinen työ tarjoaa turvallisuutta: asiakkaat ja työtoverit ovat tuttuja ja työpaikan säännöt perustuvat yhteisön

omiin sosiaalsiin käytäntöihin, ei vaikeaselkoiisiin ja usein rikottuihin lakeihin. Epävirallinen työ voi olla helpotus, mutta monelle sen tarjoama niukka elanto on viimeinen vaihtoehto, kun muuta työtä ei ole tarjolla. Tarkemmin epävirallisen sektorin riskeistä kirjoittaa Teppo Eskelinen luvussa "Naisten työt ja miesten työt".

Rakennesopeutusohjelmien ohjaamat talouden muutokset uhkaavat epävirallista sektoria kahdella tavalla. Ensinnäkin epävirallista työtä tekevät naiset kokevat tavallisesti hankkivansa perheelleen lisätuloja: pääasiallinen elanto on saatava aviomiehen tekemästä virallisesta työstä, koska työ epävirallisella sektorilla on epävarmaa ja tulot pienet. Kun kituvien kotimaisten yritysten massairtisanomiset tai vientiteollisuuden maastapako pakottavat myös miehet turvautumaan epävirallisiin markkinoihin, paikalliset kaupankäyntimahdollisuudet ylikuormittuvat eivätkä ansiot enää riitä perheen elatukseen.

Toiseksi suuryhtiöt valtaavat alaa paikallisilta yrittäjiltä mm. virvoitusjuoma- ja ruokamarkkinoilla: yhden naisen epävirallisen katukahvilan on vaikea puolustaa markkinoitaan yritykseltä, jolla on varaa polkea hintoja saadakseen jalansijan alueella. Samalla korkotason nousu vaikeuttaa investointeja uuden yrityksen perustamiseen tai vanhan kehittämiseen ja koventaa huonojen kausien aiheuttamia iskuja.

Rakennesopeutuksen vaatimukset kodissa

Rakennesopeutusohjelmien seuraukset naisten kotona tekemälle työlle johtuvat rahoituslaitosten yksinkertaisesta lähtöoletuksesta: naisten kotonaan viettämä näennäisen loputon aika ja siellä tehty ilmainen työ voi paikata aukot, joita tehokkuusajattelu jättää sosiaaliturvaan. Tämän oletuksen perusteella julkinen sektori voitaisiin kutistaa jopa olemattomiin, koska sen työt eivät jää koskaan tekemättä: jokaisesta kodista löytyy nainen, joka on valmis ottamaan sairaanhoitajien ja opettajien työt vastuulleen.

Tätä oletusta käsiteltäessä kannattaa kiinnittää huomiota siihen, millainen käsitys rakennesopeutusohjelmien suunnittelijoilla on perheestä: siihen kuuluu ansiotyössä käyvä isä ja palkattomaan kotityöhön keskittyvä äiti. Oheinen laatikko kertoo toisenlaisesta todellisuudesta.

Julkiset palvelut

Rakennesopeutusohjelmien osana toteutettava valtion kulujen leikkaaminen tarkoittaa muun muassa koulutuksen ja terveydenhuollon piirissä toteutettavia säästöjä. Vastuu näistä aloista siirtyy automaattisesti koteihin - äideille. Kuten aikaisemmin mainittiin, julkisen sektorin leikkaaminen synnyttää myös naisten työttömyyttä: sairaalat ja koulut ovat Etelän köyhimmissä maissa lähes ainoita naisten työllistäjiä virallisella sektorilla.

Monissa maissa terveydenhuollon resurssien leikkaukset saavat katastrofaaliset mitasuhteet, kun ne yhdistetään HI-viruksen hallitsemattomaan leviämiseen. Naisten palkattomalle hoitotyölle on entistä enemmän tarvetta, kun sairaaloissa ei riitä tilaa kuoleville perheenjäsenille. Samalla työikäisten aviomiesten, veljien, sisarten, lasten ja vanhempien sairastuminen voi romahduttaa ruokakunnan tuloja ja pakottaa terveet perheenjäsenet tekemään hoitotyön ohessa entistä raskaampia työpäiviä.

Yksinhuoltajuus Latalalaisessa Amerikassa

Yksinhuoltajaäitien johtamien perheiden määrä on nousussa kaikkialla maailmassa. Nopeinta kasvu on kolmannen maailman kaupungeissa.

Syitä muutokseen on monia. Talouden muutokset rasittavat ydinperhettä mm. lisäämällä miesten siirtolaisuutta. Elinkeinorakenteen muutos tuo usein näkyviin myös kulttuurissa piileviä ristiriitoja: eritoten Latalalaisessa Amerikassa, missä asema perheen elättäjänä on miehille kiistämätön arvovaltakysymys, perinteiset sukupuoliodotukset ja naisten työssäkäynti eivät sovi samaan kuvaan.

Rajuin muutos on nähtävissä nuorten perheiden keskuudessa. Latalalaisen Amerikan kaupungeissa lähes puolet 15-29-vuotiaista äideistä on yksinhuoltajia, ja köyhimmissä kortteleissa lähes jokaista perhettä elättää nainen. Myös seuraava ikäryhmä, 30-49-vuotiaat, purkaa avioliittojaan ennätysvauhtia.

Yksinhuoltajaäitien johtamia perheitä kaupunkialueilla 1990-1999, prosenttia

	1990	1999
Meksiko	16,0	19,1
Argentiina	21,0	27,6
Honduras	27,0	30,3
Uruguay	25,0	30,5

Lähde: Latalalaisen Amerikan ja Karibian talouskomissio

Joissakin kohdemaissa hallitukset ovat onnistuneet säilyttämään julkisten palvelujen tason toteuttamalla vaaditut säästöt muilla alueilla. Tällöin koulutuksen ja terveydenhuollon taso on voitu pitää ennallaan - joskus se on jopa parantunut, kuten Bangladeshin tapauksessa. Maan hallituksen kannustustoimet ja yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa onnistui lisäämään yliopistoissa opiskelevien naisten määrää merkittävästi samalla, kun rakennesopeutusohjelmia toteutettiin muilla talouden alueilla. Bangladeshin hallitus kieltäytyi myös leikkaamasta terveydenhuoltobudjettia.

Bangladesh vaikuttaa kuitenkin olevan poikkeustapaus. Useimmissa rakennesopeutusohjelmien kohdemaissa opettajien määrä oppilasta kohti on laskenut selvästi ja erilaisista perhetaustoista tulevien oppilaiden eriarvoisuus lisääntynyt. Heikennyksiä joudutaan paikkaamaan lahjoitusvaroin, jotka eivät kuitenkaan riitä puuttumaan ongelmien taustoihin ja esimerkiksi sukupuolijärjestelmään, joka jättää tyttölapset veljiään vähemmälle koulutukselle.

Turvaverkkojen purku on muuttunut rahoituslaitosten käyttämässä kielessä todisteeksi uuden talouden mukautumiskyvystä. Maailmanpankki viljelee asiakirjoissaan termiä "sosiaalinen pääoma", jolla tarkoitetaan tavallisten ihmisten resursseja selvitä jokapäiväisestä elämästä joustavasti. Käytännössä "sosiaalisen pääoman" entistä tehokkaampi käyttöönotto näyttää tarkoittavan kellon ympäri venyviä työpäiviä Etelän naisille.

Ruokahuolto

Rakennesopeutusohjelmien merkittävin vaikutus maataloudelle on ollut rahakasvien viljelyn tukeminen. Perinteisen omaan käyttöön ja pienimuotoiseen kauppaan tarkoitetut ruokakasvit on haluttu korvata kaupunkien ja ulkomaiden markkinoille suunnatuilla lajeilla, kuten mausteilla, katkaravuilla ja muilla viljelijän näkökulmasta yleisillä tuotteilla.

Muutoksen ensimmäinen vaikutus on ilmeinen: tulojen laskiessa äkillisesti, esimerkiksi maailmanmarkkinahintojen romahtaessa, viljelijät eivät voi enää elättää perheitään oman pellon tuotteilla. Sadoilla kiloilla ylijäämäkardemummaa ei ruokita perhettä. Koska naiset ovat yleensä perinteisesti vastuussa perheen ruokahuollosta, he joutuvat jälleen lisäämään työtaakkaansa, kun käteisvarat eivät riitä peruselintarvikkeiden ostamiseen.

Kenties vielä suurempi syyppää naisten turvattomuuteen on ollut rahakasvien tuotannon vaikutus sukupuolten väliseen työjakoon. Etenkin Afrikassa, missä naisilla on perinteisesti ollut oikeus omiin tuloihin ja paljon vaikutusvaltaa maatalouden piirissä, rahakasvien viljely on kasvattanut miesten valtaa perheissä ja yhteisöissä. Rahoituslaitokset ovat suoraan voimistaneet tätä muutosta myöntämällä uuden elinkeinon aloittamisen tueksi tarkoitettuja lainoja "perheenpäälle", jonka oletetaan olevan mies. Näin omavaraisuuteen perustuva maanviljelys on määrittynyt naisten työksi, ja miehet ovat saaneet valtion tukeman rahakasvituotannon vastuulleen. Afrikkalaisten naisjärjestöjen mukaan rakennesopeutus on näin tuonut patriarkalisiin moniin tasa-arvoisiin yhteisöihin ja lisännyt naisten riippuvaisuutta aviomiehistään.

Bangladeshissa, missä hallituksen, lahjoittajien ja järjestöjen ponnistelut onnistuivat saattamaan julkisen sektorin hyvässä kunnossa rakennesopeutuksen läpi, ohjelmien vaikutukset ruokahuoltoon ovat huolestuttavia. Maassa on luovuttu laajalti perinteisestä riisinviljelystä ja siirrytty katkarapujen ja mausteiden viljelyyn. Luonnonkatastrofien usein ravistelemassa maassa tämä on tarkoittanut elintärkeiden turvaverkkojen katoamista. Järjestöt kuluttivat 1990-luvulla valtavasti resursseja bangladeshilaisten ruoansaannin turvaamiseen, mutta positiivisia muutoksia ei nähty. Naisvaltaisten alojen irtisanomiset, elintarvikkeiden hintojen nousu ja omavaraismaatalouden nopea alamäki johtivat nälänhätiiin monilla alueilla.

Lähteet:

Maria Rhie Chol Soon: Structural Adjustment: A Crime against Women - Issue Paper. Elokuu 1999, www.faith-and-the-economy.org.

Global Issues: Causes of Poverty. Heinäkuu 2003, www.globalissues.org.

Lisa A. McGowan: Bailouts for Bankers, Burdens for Women - 50 years is enough factsheet. www.50years.org.

Nasreen Hundker: Bangladesh - Impact of structural adjustment policies on women. Background Paper for Saprin Second National Forum. Dhaka 2001, www.saprin.org.

Gumisai Mutume: Gender discrimination not good for growth. International Press Service, 7.3.2001.

Irene van Staveren: Gender biases in finance. Gender and Development Vol. 9, No. 1, 2001.

Dzodzi Tsikata: Effects of structural adjustment on women and the poor. Third World Network, www.twinside.org.sg.

Visvanathan, Wiegiersma et al: The women, gender, and development reader, Zed Books, London, 1997

Zonny Woods: IMF and World Bank Structural Adjustment Programs and Their Effects on Women. Youth Sourcebook on Sustainable Development, IISD, Winnipeg, 1995.

Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet

Kairon väestö- ja kehityskonferenssi vuonna 1994 saavutti ensimmäistä kertaa kansainvälisen yksimielisyyden siinä, että väestöpolitiikan tulisi perustua seksuaali- ja lisääntymisoikeuksille. Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet ovat osa ihmisoikeuksia, ja ne pitävät sisällään kaksi pääperiaatetta: lisääntymiseen liittyvän itsemääräämisoikeuden sekä oikeuden laadukkaisiin lisääntymisterveyspalveluihin. Kairon periaatteiden mukaan ihmisillä tulee olla sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, iästä, etnisestä taustasta, yhteiskunnallisesta asemasta tai siviilisäädystä riippumatta mahdollisuus nauttia tyydyttävästä seksuaalielämästä ilman riskejä. Ihmisten ja parien tulee saada itse päättää lastensa hankinnasta ja ajankohdasta. Ketään ei saa myöskään pakottaa mihinkään seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyvään tai kohdella väkivaltaisesti.

Seksuaaliterveydellä tarkoitetaan naisten ja miesten elinikäistä seksuaalista hyvinvointia ja terveyttä. Tämä edellyttää, että ihmisillä on mahdollisuus tyydyttävään ja turvalliseen sukupuolielämään ennen mahdollista lisääntymistä ja sen jälkeen. Lisääntymisterveydellä viitataan yleiseen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin, ei vain sairauden tai kipujen poissaoloon, kaikessa lisääntymisterveysjärjestelmään, sen toimintoihin ja prosesseihin liittyvissä kysymyksissä.

Lisääntymisterveyspalveluihin kuuluvat perhesuunnitteluneuvonta ja -palvelut, raskausajan hoito, turvallinen synnyttäminen ja lapsivuodehoito sekä imettäminen. Siihen kuuluvat myös sukupuolitautilien ja aidsin ennaltaehkäisy ja hoito, lapsettomuuden hoito sekä mahdollisuus turvalliseen aborttiin kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Maailman väestö

Maailmassa on noin 6.3 miljardia ihmistä. Vuonna 2050 meitä on YK:n väestörahas-ton arvion mukaan 9,3 miljardia. Kehitysmaiden osuus tästä tulee olemaan 8,1 miljardia. Vuotuinen väestönkasvu on hidastunut 1990-luvun alkupuolen yli 90 miljoonasta hengestä nykyiseen 75 miljoonaan.

Suurin osa väestönkasvun hidastumisesta johtuu syntyvyuden alenemisesta. Kehitysmaissa syntyvyys on pudonnut 1960-luvun noin kuudesta lapsesta naista kohden nykyiseen kolmeen lapseen. Teollistuneissa maissa naiset synnyttävät keskimäärin 1,6 lasta.

Syntyvyuden lasku on ollut nopeinta Itä-Aasiassa lähinnä Kiinan alhaisen syntyvyuden vuoksi, sen sijaan Afrikassa lasku on ollut vähäisintä. Syntyvyuden alenemisen ohella kohonnut kuolleisuus on joillakin alueilla hidastanut väestönkasvua. Arviolta yksi kolmasosa väestönkasvun hidastumisesta johtuu aids-kuolemista.

Sosiaalinen sukupuoli ja lisääntymisterveys

Naisten mahdollisuudet toteuttaa lisääntymisoikeuksiaan ovat kytköksissä heidän asemaansa yhteiskunnassa. Lisääntymisterveys sijoittuu biologisen sukupuolen ja sosiaalisen sukupuolen risteykseen. Sosiaalisella sukupuolella tarkoitetaan sitä, mitä naisena tai miehenä oleminen merkitsee tietyssä yhteisössä ja kulttuurissa, tiettyinä historiallisena ajankohtana ja tietyssä elämänvaiheessa. Käsitys naiselle tai miehelle sopivasta käytöksestä on opittu, ja se muuttuu ajan myötä, ja sitä voidaan myös aktiivisesti muuttaa.

Yksilön seksuaali- ja lisääntymiskäyttäytymiseen vaikuttaa sukupuolijärjestelmä, joka syntyy miesten ja naisten välisiä suhteita kussakin kulttuurissa määrittävistä sanattomista sopimuksista. Siihen sisältyvät biologisten erojen lisäksi myös kulttuuriset, sosiaaliset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset erot sukupuolten välillä. Eri puolilla maailmaa on havaittavissa, että naisilla on miehiä huonompi asema useimmilla näistä ulottuvuuksista. Päätös siitä, hankkiiko lapsia, milloin ja kenen kanssa, tehdään suhteessa yhteisöön, ja se edellyttää, että naisella on itsemääräämisoikeutta myös muilla elämänaloilla. Naisella on oltava mahdollisuus saada ja hallita materiaalisia ja ei-materiaalisia resursseja myös perhesuunnittelua laajemmalla alueella. Naisten aseman parantaminen on sinällään tärkeää, mutta se on myös ensisijaista toimiville väestöohjelmille.

Miesten käytös on tärkeä tekijä naisten lisääntymisterveyden kannalta. Miehet ovat monasti dominoivassa asemassa tehtäessä lisääntymiseen liittyviä päätöksiä kumppaneina, sukulaisina, poliitikkoina ja palvelujen tuottajina. Miesten osallistuminen vastuulliseen vanhemmuuteen, vastuullisen seksuaali-käyttäytymisen omaksuminen sekä osallistuminen perheen toimeentuloon, lasten koulutukseen, terveyteen ja ravitsemukseen luo tasa-arvoa sukupuolten välille. Lisääntymisterveysohjelmien haaste on tuottaa miehille sopivia palveluita ja tietoa, jotta he voisivat toteuttaa vastuullista lisääntymiskäyttäytymistä.

Lisääntymisterveydellinen tilanne

Useimmat naiset kehitysmaissa arvostavat hedelmällisyyttä. Äitiys tuo kunnioitusta yhteisössä ja on henkilökohtaisesti palkitsevaa. Heikon sosiaaliturvan oloissa lapset ovat myös vanhuuden turva sekä työvoimareservi.

Arviolta 20 prosenttia naisten terveysongelmista kehitysmaissa liittyy seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja Saharan eteläpuolisessa Afrikassa peräti 40 prosenttia. Joka neljännellä odottavalla äidillä on jonkinlaisia raskauskomplikaatioita. Usein myös raskauden ja synnytyksen aikainen hoidon puute aiheuttaa naisille pitkäaikaisia ja pysyviä vaurioita. Köyhillä naisilla on kaikkialla kehitysmaissa suurin riski kuolla raskauteen ja synnytykseen liittyviin syihin. He joutuvat muita useammin synnyttämään lapsensa ilman koulutettua avustajaa, eikä heillä läheskään aina ole mahdollisuutta päästä hätätilanteessa sairaalaan. Vuosittain yli puoli miljoonaa naista kuolee raskauteen tai synnytykseen liittyviin syihin, lähes kaikki heistä kehitysmaissa. Kunnollinen raskauden aikainen seuranta sekä synnytysten hoito ovat edullisia keinoja äitiys- ja lapsikuolleisuuden vähentämiseksi.

Tiedon, perhesuunnittelupalveluiden ja ehkäisymenetelmien puuttumisesta johtuvat ei-toivotut raskaudet rasittavat erityisesti köyhimpien naisten terveyttä. Maailmassa

on vuosittain noin 80 miljoonaa ei-toivottua raskautta. Arviolta 350 miljoonalla parilla ei ole mahdollisuutta käyttää luotettavia ehkäisymenetelmiä. Yksi viidesosa raskauksista päättyy aborttiin. Vuosittain tehdään 50 miljoonaa aborttia, joista puoskaroituja on 20 miljoonaa. Naiset, jotka päätyvät aborttiin, ottavat suuren riskin. Afrikassa joka 150. abortti johtaa kuolemaan. Teollistuneissa maissa luku on yksi 85 000:sta. Rajoittava aborttipolitiikka vaikeuttaa erityisesti julkisen terveydenhuollon varassa olevien köyhien naisten elämää; varakkailla on mahdollisuuksia hakeutua yksityisille klinikoille.

Naisten sukupuolielinten silpominen on tyttöihin ja naisiin kohdistuva ihmisoikeusloukkaus, joka aiheuttaa fyysisiä ja henkisiä kärsimyksiä noin 2 miljoonalle tytölle ja naiselle vuosittain. Monissa maissa hallitukset paheksuvat naisten ympärileikkausta, mutta eivät kuitenkaan säädä lakeja, jotka kieltäisivät sen. Esimerkiksi Etiopiassa, jossa 73% naisista on käynyt läpi jonkinasteisen sukuelinten silpomisen, ei ole lakia tai politiikkaa, joka kieltäisi käytännön. Tansaniassa ja Keniassa tällaiset lait on säädetty.

Nuoret

Kehitysmaissa asuu yli miljardi 10-19-vuotiasta nuorta. Heidän lukumääränsä kasvaa vielä 174 miljoonalla vuoteen 2050 mennessä.

Pidättyvyys sukupuolisuhteista on usein tarjottu vaihtoehto nuorille ei-toivottujen raskauksien, HIVin ja muiden sukupuolitautilien välttämiseksi. Lisääntymisterveyttä koskevan tiedotuksen tulisi kuitenkin pitää sisällään tietoa sekä pidättäytymisestä että ehkäisymenetelmistä. Monissa maissa nuorten on vaikea saada seksuaaliterveyteen liittyvää tietoa ja palveluita, sillä palvelujen tarjoajat eivät monestikaan hyväksy nuorten esiaviollisia suhteita ja saattavat kieltäytyä antamasta ehkäisyvälineitä nuorille. Esimerkiksi Zimbabwessa alle 16-vuotiaalla on oltava vanhempien lupa ehkäisyvälineiden hankkimiseen. Monet eteläafrikkalaiset lääkärit ovat kieltäytyneet antamasta jälkiehkäisyä nuorille. Ikä ja aviollinen asema ovat olleet myös Ghanassa esteenä ehkäisyvälineiden saannille. Koska teini-ikäiset tytöt eivät ole fyysisesti valmiita raskauteen ja synnytykseen, aikaiset synnytykset johtavat äitikuolemiin ja sairauksiin. Teini-ikäisellä äidillä on kaksi kertaa suurempi riski kuolla synnytykseen kuin yli 20-vuotiaalla.

Ehkäisyvälineiden lisäksi tyttöjen koulutus sekä virallisen avioitumisiän nostaminen suojaavat teiniraskauksilta. Koulutetut tytöt menevät naimisiin vanhempina, saavat ensimmäisen lapsensa myöhemmin, pystyvät pitämään paremmin puoliaan sekä huolehtimaan omasta ja lastensa terveydestä kuin koulutusta vaille jääneet tytöt. Järjestetyt avioliitot ovat vastoin kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, sillä kummankin aviopuolison tulisi astua liittoon omasta vapaasta tahdostaan. Aikainen naimisiinmeno haittaa tyttöjen koulunkäyntimahdollisuuksia, taloudellisen itsenäisyyden saavuttamista sekä heidän fyysistä ja psyykkistä terveyttään.

Sukupuolitaudit ja HIV / AIDS

Maailmassa on noin 40 miljoonaa hiv-tartunnan saanutta ihmistä. Heistä yli 95% asuu kehitysmaissa. Aids on suurin yksittäinen aikuisten kuolinsyyn Afrikassa, missä 28 miljoonaa ihmistä elää hiv/aidsin kantajana. Tauti leviää tällä hetkellä nopeimmin Itä-Eu-

roopassa ja Keski-Aasiassa ja sen uhka kasvaa sekä Intiassa että Kiinassa. Epidemia ei näytä laantuvan. Itse asiassa tilanne on pahentumassa maailman väkiluvultaan suurimmissa maissa, kuten Kiinassa, Intiassa ja Indonesiassa. Joka päivä noin 14 000 ihmisen arvioidaan saavan tartunnan.

Hiv-virus on väestöllinen, sosiaalinen ja taloudellinen katastrofi monelle maalle, koska se tappaa nuoria, työikäisiä aikuisia. Taudin pahimmin koettelemisissa maissa julkisen ja yksityisen sektorin työntekijöitä sairastuu yhä enemmän, ja vuonna 2020 näiden maiden talous saattaa olla 20–40 prosenttia pienempi kuin mitä se olisi ollut ilman epidemiaa. Terveyspalvelujen ja koulutuksen heikentyminen aiheuttaa lisätyötä nimenomaan naisille ja johtaa köyhät perheet yhä syvemmälle köyhyyteen.

Yli 13 miljoonaa lasta on menettänyt toisen tai molemmat vanhempansa aidsin takia. Monet lapset ovat jääneet vanhan isoäidin huollettaviksi, joka joutuu kamppailemaan ympäristön ennakkoluulojen sekä köyhyyden kanssa. Lisääntyvä määrä köyhimpien perheiden lapsia elää ilman aikuisten huolenpitoa, ja heidän todennäköisyytensä päätyä kadulle ja altistua hiv-tartunnalle on suuri.

Nuoret tytöt, joilla on vähäisemmät mahdollisuudet suojautua tartunnoilta, ovat erityisen alttiita hiv-tartunnoille. Heillä on vanhempia seksipartnereita, joilla saattaa olla tartunta. He joutuvat usein seksuaalisen väkivallan kohteiksi. Ennakkoluulojen vuoksi tytöillä on myös huonommat mahdollisuudet saada tietoa ja terveyspalveluita.

Köyhyys aiheuttaa muuttoliikettä työn perässä. Eteläisessä Afrikassa muuttavat miehet ja Keski-Amerikassa, ja esimerkiksi Nepalissa, naiset. Muutto lisää hiv-tartunnan riskiä sekä lähtijälle että mahdolliselle kotiin jäävälle puolisolle.

Köyhyys, sukupuolten välinen epätasa-arvo ja globalisaatio edistävät hiv-tartuntojen leviämistä ja pahentavat epidemian vaikutuksia. Hiv-epidemian pysäyttämiseksi tarvitaan miesten ja naisten kondomeita sekä tietoa ja palveluja. Erittymisen tärkeää on myös vaikuttaa sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja saada miehet kunnioittamaan naisten ja nuorten tyttöjen ihmisoikeuksia.

Oikeudet vaarassa väestöohjelmissä?

Kairon konferenssin jälkeen monissa maissa on muutettu lainsäädäntöä kansainvälisten sopimusten mukaiseksi. Lakien soveltaminen käytäntöön ei kuitenkaan etene samassa tahdissa, vaan vanhat moraaliset ja uskonnolliset tavat ylläpitävät naisten syrjintää ja eriarvoisuutta.

Näkemykset seksuaali- ja lisääntymisoikeuksista vaihtelevat. Feministinen suuntaus korostaa jokaisen naisen itsemääräämisoikeutta. Viralliset organisaatiot, hallitukset ja kansainväliset järjestöt, pyrkivät usein edistämään nimenomaan köyhien naisten ja köyhien maiden ehkäisyohjelmia. Maailman holtittoman väestönkasvun katsotaan olevan nimenomaan köyhien aiheuttama ongelma ja naisten heikon yhteiskunnallisen aseman johtuvan nimenomaan kontrolloimattomasta lisääntymisestä. Perhesuunnitteluohjelmia on toteutettu kehitysmaissa erilaisilla tavoitteilla. Demografisen tavoitteen mukaan väestönkasvu on nähty perimmäisenä syynä köyhyyteen, alikehitykseen ja ympäristön tilan heikkenemiseen. Hedelmällisyyden vähentäminen perhesuunnitteluohjelmien kautta

Kättilö odottavien ja äskettäin synnyttäneen äidin kanssa terveysaseman edustalla, Kaino Harjanne, Namibia.

nähdään ratkaisuna ongelmaan. Toinen tavoite on ollut edistää äitien ja lasten terveyttä. Perhesuunnittelun avulla halutaan vähentää äitikuolleisuutta raskauden ja synnytyksen aikana, parantaa naisten terveyttä ja vähentää lapsikuolleisuutta pidentämällä synnytysten väliä. Kolmas tavoite on ihmisoikeuksien edistäminen, johon kuuluu tieto ja mahdollisuus saada turvallisia ehkäisyvälineitä.

Vaikka seksuaali- ja lisääntymisoikeudet tunnustetaan ihmisoikeuksina, niin käytännössä lisääntymisterveyspalvelujen järjestäminen kohtaa vaikeuksia. Jo paljon ennen Kairon kokousta alkoi trendi, jonka mukaan julkista sektoria, ja sen mukana julkista terveydenhuoltoa, tulee pienentää ja avata kaupalliselle kilpailulle. Julkisen terveydenhuollon alarajassa häviäjiä ovat nimenomaan köyhimmät kansanosat.

Eri suuntauksia edustavat konservatiiviset tahot, kuten Vatikaani, islamistit ja oikeistopolitiikot, ovat löytäneet toisensa. Viimeisin askel tässä on Presidentti Bushin 'suut suppuun' -politiikka. Bushin hallinto ei aio rahoittaa organisaatioita, jotka tuottavat laillisia aborttipalveluja, antavat aborttia koskevaa neuvontaa tai osallistuvat julkiseen keskusteluun maansa aborttipolitiikasta, vaikka ne käyttäisivät tähän toimintaan omia varojaan. Tilanne on johtanut siihen, että järjestöt, jotka haluavat USA:n rahoitusta, eivät voi osallistua vapaaseen keskusteluun ja täysin laillisiin toimintoihin omassa maassaan. Kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksien kaventuminen johtaa huonompiin lisääntymisterveyspalveluihin ja sitä kautta nimenomaan ei-toivottuihin raskauksiin ja abortteihin. Säännöstö on jo aiheuttanut sen, että klinikoilla ei haluta hoitaa aborttiin viittaavia tapauksia.

Lisääntymisterveys Nicaraguassa

Kansainvälisissä naisiin ja väestöön liittyneissä yhteyksissä Nicaragua on ollut konservatiivien joukossa, sillä katolisen kirkon vaikutus on huomattava maan poliittisessa elämässä.

Nicaraguassa on hieman yli 5 miljoonaa asukasta, joista 65% on alle 25 vuotiaita. Väestö kasvaa noin 2.76 % vuosivauhtia. Nicaragualaisten naisten lisääntymisterveystilaan liittyvät aikainen ensimmäinen raskaus ja synnytys, useat toisiaan lyhyellä aikavälillä seuraavat synnytykset, seksuaalinen hyväksikäyttö, korkeat kohdunkaulasyöpäluvut sekä sukupuolitaudit mukaanlukien HIV/AIDS. Äitiyskuolleisuus on virallisten arvioiden mukaan 133/100000. Tärkeimmät syyt ovat verenvuoto, raskausmyrkytykset, tulehdukset sekä abortit. Puoskaroitujen aborttien osuus kuolleisuudesta on noin 13%. Sukupuolitautien ja HIV-tartuntojen rekisteröinti on puutteellista. Niiden nopea leviäminen on kuitenkin odotettavissa, sillä kondomin käyttö on harvinaista. Lisääntymisterveyspalvelujen saatavuuden epätasaisuus, köyhyys ja lukutaidottomuus heijastuvat eri sosiaaliryhmiin kuuluvien naisten lapsiluvuissa. Maaseudulla naisilla on keskimäärin 5 lasta, kaupungissa taas alle 3. Korkeakoulututkinnon suorittaneilla naisilla on alle 2 lasta, kouluttamattomilla yli 6.

Perheväkivalta on ongelma, joka juontaa juurensa naisten ja miesten eriarvoisesta suhteesta. Joka toinen nicaragualainen nainen on joutunut aviopuolisonsa tai kumppaninsa pahoinpitelemäksi ja nöyryyttämäksi. Kolmasosaa oli lyöty raskauden aikana. Laki 230, joka kriminalisoi henkisen ja fyysisen perheväkivallan, astui voimaan vuonna 1996. Lain olemassaolosta tiedottaminen ja sen täytäntöönpano on naisliikkeen keskeisiä tavoitteita.

Nicaraguassa on Keski-Amerikan korkeimmat teiniraskausluvut. Puolet tytöistä aloittaa seksuaalisen kanssakäymisen ennen 18. ikävuottaan. 40 % tytöistä ei ole käyttänyt ehkäisymenetelmiä ja 19 vuotiaina jo 45% tytöistä on äitejä, ovat tai ovat olleet raskaana. Koulujen seksuaalikasvatus painottaa moraalia ja pidättäytymistä seksuaalisesta kanssakäymisestä ennen avioliittoa. Ehkäisy-menetelmistä kyllä tiedetään, mutta myytit, tabut ja väärä tieto vaikuttavat siihen, etteivät nuoret käytä ehkäisyä. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on valitettavan yleistä; 27% tytöistä ja 20% pojista on joutunut sen kohteeksi. Useimmiten hyväksikäyttäjät ovat perheen miespuolisia jäseniä tai muuten tuttuja. Insestin uhrin kärsivät fyysisten jälkien lisäksi erilaisista psyykkisistä stressioireista. Usein tuloksena on myös sukupuolitauteja ja ei-toivottuja raskauksia.

Abortin jälkeen naiset ovat parhaiten motivoituneita valitsemaan luotettavan ehkäisymenetelmän itselleen. Palveluiden erottaminen vie nyt mahdollisuuden kertoa ehkäisystä abortin tehneelle naiselle. 'Suut suppuun' -politiikka myös heikentää naisten ja terveydenhuoltohenkilökunnan välistä kommunikaatiota, kun kaikista lisääntymisterveyteen liittyvistä laillisista palveluista ei voida kertoa asiakkaalle.

Vaikka kehitysyhteistyössä puhutaan entistä enemmän kehitysmaiden omasta vastuusta ja omistajuudesta, avunantajien vaikutus politiikan sisältöihin on huomattava. Sektori- ja budjettitukiajattelusta huolimatta tilanne on monissa maissa edelleen se,

että apuorganisaatioita on kymmeniä, jopa satoja, ja jokaisella on oma näkemyksensä ja hallintonsa. Avun lyhytjännitteisyys luo riippuvuutta ja heilahteluja palveluntuotannossa, kun projektit päätyvät ilman, että jatkosta on huolehdittu. Kehitysrahoituslaitokset ovat aktiivisia myös terveyssektorilla. Niiden rahoitus on lainaperusteista, ja näin ollen ne lisäävät entisestään köyhien maiden velkataakkaa. Kehitysaputeollisuus on luonut moniin maihin paikallisten konsulttien joukon ja työmarkkinat, jotka verottavat julkisen sektorin henkilöresurssipohjaa.

Kehitysmailta odotetaan nopeita tuloksia verrattuna siihen, miten pitkän ajan parannusten aikaansaaminen on vienyt teollistuneissa maissa. Seksuaali- ja lisääntymisoikeuksien toteuttaminen vaatii holistista näkemystä, johon sisältyvät sekä sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen että laadukkaat, asiakkaiden itsemääräämisoikeutta kunnioittavat palvelut. Tällä hetkellä lisääntymisterveyspalveluiden järjestämistä joudutaan kuitenkin perustelemaan yleisen terveyssektorin modernisoinnin kontekstissa. Raskaus ei ole sairaus. Myös muut lisääntymisterveyspalvelut ovat pääasiassa ennaltaehkäisevää hoitoa, jonka kustannustehokkuutta on vaikea osoittaa. Ironista on, että pahimmaksi kilpailijaksi on nousemassa hiv/aids -epidemian vaatima rahoitus, joka olisi voitu välttää kunnollisilla lisääntymisterveyspalveluilla.

Lähteet

Berer, Marge (2002): Health Sector Reforms: Implications for Sexual and Reproductive Health Services. *Reproductive Health Matters* 2002;10(20):6-15. Elsevier Science Ltd.

Common Reproductive Health Concerns in Anglophone Africa. May 2002, Item F055. <<http://www.reproductiverights.org/>>.

Como atender a las mujeres que viven situaciones de violencia doméstica? Orientaciones básicas para el personal de salud. Toimittaneet Red de Mujeres contra la Violencia ja el Departamento de Medicina Preventiva y Salud Pública de la Facultad de Medicina UNAN-León. Julio de 1998. Inpasa, Managua, Nicaragua.

Informe final. Proyecto SAREM. Finlandia-Nicaragua. 2001, Jinotepe, Nicaragua.

Moser, Caroline O. N. (1993): *Gender Planning and Development: Theory, Practice and Training*. New York, Routledge.

Plan Nacional para la prevención de la violencia intrafamiliar y sexual. Nicaragua 2001-2006. Instituto Nicaragüense de la Mujer, 2000, Managua.

Población, Género y Pobreza. Estado de la Población Mundial Resumen 2000. Informe Nacional Nicaragua. FNUAP, 2000, Nicaragua.

Reproductive health and women's empowerment. Programme document 1997-2001. The Republic of Nicaragua, Ministry of Health and Social Services, The Republic of Finland, Ministry for Foreign Affairs, Department for Development Cooperation, May 1997.

Seksuaali- ja lisääntymisterveys keino käyhyiden voittamiseksi. Tiivistelmä YK:n väestörahoituksen vuosiraportista *The State of the World Population* 2002. Väestöliitto. Helsinki 2002.

Smyth, Ines (2002): Gender analysis of family planning: beyond the 'feminist vs. population control' debate. Teoksessa Cecile Jackson ja Ruth Pearson (toim.): *Feminist visions of development*. Gender Analysis and Policy. Routledge, London.

Trends in Reproductive Rights Jurisprudence in Latin America. November 2002, Item F052. <<http://www.reproductiverights.org/>>

Vuola, Elna (1998): *Between the State and the Church - Nicaraguan Women's Reproductive Rights and the Promotion of Human Rights in the Finnish Development Co-operation*. SSHK Reports and Discussion Papers 5/98, Swedish School of Social Science, University of Helsinki.

Väestönkehityksen näkymät 2002. Väestöliitto. Toinen uudistettu painos. 2002.

Why the Global Gag Rule Undermines U.S. Foreign Policy and Harms Women's Health. *Population Action International Fact Sheet*. 24.1.2003. http://www.populationaction.org/resources/factsheets/factsheet_5.htm

Moderni orjuus

- Naiskauppaa vapailla markkinoilla

Nais- ja lapsikauppa on maailman kolmanneksi kannattavinta ja laajinta rikollista toimintaa heti ase- ja huumekaupan jälkeen. Naiskauppaa organisoivat rikolliset tahot ansaitsevat joka vuosi arviolta 7 miljardia dollaria naisten ja lasten hyväksikäytöstä ja kiduttamisesta. Joka vuosi noin 500 000 - 700 000 naista ja lasta kuljetetaan kotimaastaan läntiseen Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin työskentelemään prostituoituina vasten tahtoaan (B. Limanowska, 2002). Naiskaupan tarkkoja lukuja on vaikea arvioida, sillä lähes kaikki nais- ja lapsikaupan uhrin tuodaan maahan laittomina siirtolaisina. Kaikki laittomat siirtolaiset eivät kuitenkaan tule toimimaan prostituution parissa eivätkä ole osallisina varsinaiseen ihmiskauppaan. Myöskään kaikki seksibisneksen parissa toimivat naiset eivät joudu työskentelemään vastoin omaa tahtoaan. Naiskaupan laajuutta on vaikea arvioida myös siitä syystä, että julkaistut luvut sen laajuudesta perustuvat yleensä isojen kaupunkien prostituutiokeskittymistä tehtyihin laskelmiin. Käytännössä kuitenkin iso osa kaupatuista seksiorjista vaihtaa koko ajan paikkaa tai toimii muilla seksibisneksen aloilla, kuten seuralaispalveluissa ja puhelintyttöinä. Todennäköisesti naiskauppa on siis huomattavasti laajempaa kuin siitä tehdyt arviot olettavat (J.Vetticattil & S. Krishnan 2002).

Naiskauppa toimii globalisoituneen talouden säännöillä. Sen räjähdysmäinen lisääntyminen johtuu valtioiden rajojen avautumisesta, lainsäädännön puutteellisuudesta sekä valtioiden ja yksilöiden välisestä taloudellisesta epätasa-asvosta (J. Sanghera R. Kapur 2000). Naiskauppa virtaa aina samasta suunnasta: köyhät maat toimivat lähdemaina, joista salakuljetetaan naisia ja lapsia rikkaimpiin maihin. Täällä heitä käytetään rajattomasti hyväksi yleensä niin kauan, kunnes naiset kuolevat joko sukupuolitauteihin tai huumeisiin. Laittomina siirtolaisina heiltä puuttuvat vieraassa maassa ihmisoikeudet sekä lain turva. Monesti myös korruptio ja naisen huono asema kulttuurista riippuen vaikeuttaa heidän tilannettaan. Monissa etelän maissa seksin myyminen on laitonta. Tämä johtaa siihen, että vastoin tahtoaan seksibisneksen parissa työskentelevät naiset ovat lähtökohtaisesti rikollisia.

Artikkelissani Moderni orjuus pyrin selvittämään naiskaupan muuntuvia piirteitä ympäri maailmaa. Lopussa käytän Nepalil tilannetta esimerkkinä kasvavasta naiskaupasta. Nepalil tilannetta lähestyn analysoimalla lainsäädännön, ihmisoikeuksien ja nepalilaista sukupuolikulttuurin puutteita ja vääristymiä, jotka mahdollistavat ja tukevat naiskaupan toteutumisen.

Naiskaupan piirteitä

Nais-, lapsi- ja yleensä ihmiskaupan määritelmät vaihtelevat. Omassa artikkelissani tarkoitan naiskaupalla kauppaa, jossa ihmisiä myydään vastoin heidän tahtoaan nimenomaan seksiorjiksi. Ihmiskauppa määritelmänsä mukaan saattaa saada hyvinkin erilaisia piirteitä, eikä se välttämättä tarkoita seksin kauppaamista. Esimerkiksi Länsi-Afrikassa ihmiskauppa kukoistaa nimen omaan työorjakauppana. Lapsikauppa sen sijaan määritel-

Naiskauppaa ympäri maailmaa

Venäjä

- Noin 60- 80 % Saksaan salakuljetetuista prostituoidusta on kotoisin joko Venäjältä tai Itä-Euroopasta
- Noin 15 000 venäläistä naista työskentelee saksalaisissa ilotaloissa
- Arviolta yli puolet Euroopan Unionin alueelle laittomasti kuljetetuista naisista on kotoisin entisen Neuvostoliiton alueelta.

Suomi

- Suomeen kaupataan naisia seksityöntekijöiksi lähinnä Venäjän ja Baltian alueelta. Suomen läpi kuljetetaan vuosittain venäläisiä naisia työskentelemään prostituoituina muissa Pohjois-Euroopan maissa.
- Suomen lainsäädäntö (vuonna 2001) ei tunne ihmiskaupan määritelmää, vaikkakin säädöksiä ihmiskauppaan liittyvistä rikoksista on olemassa.

Argentiina

- Argentiinassa toimii arviolta 400 eri rikollista tahoa, jotka kuljettavat argentiinalaisia naisia lähinnä Italiaan, Espanjaan ja Alankomaihin seksityöntekijöiksi.

Yhdysvallat

- Meksikosta virtaa laittomia siirtolaisia Yhdysvaltoihin tauotta. Laittomilla siirtolaisilla ei ole oikeudellista turvaa, joten heillä on suuri riski joutua hyväksikäytyksi.
- Vuoden -97 kesällä New Yorkin Queensista löydettiin 60 laitonta siirtolaista, jotka oli pakotettu prostituutioon. Heistä 12 oli alle 6-vuotiaita lapsia.
- Yhdysvalloissa on tällä hetkellä ainakin 5000 filippiiniläistä "postiluettelovaimoa"
- Eräällä postivaimoja välittävällä yrityksellä on kahden vuoden aikana ollut 15000 asiakasta.

Etelä-Afrikka

- Etelä-Afrikka toimii nais- ja lapsikaupan risteyskohtana, jonne tuodaan naisia maista, kuten Mosambik, Thaimaa, Kiina ja Kamputsea. Osa naisista jää Etelä-Afrikkaan prostituoiduiksi ja osa lähetetään eteenpäin Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin

Nepal ja Intia

- Noin 12000 nepalilaista lasta salakuljetetaan Intiaan vuosittain. 5000-7000 alaikäistä tyttöä myydään ilotytöiksi Intiaan, Pakistaniin ja Lähi-itään.
- Intiassa työskentelee 200 000 nepalilaista prostituoitua, joista 20 % on alle 16 vuotta. Noin 50 000 heistä työskentelee vastoin tahtoaan.
- 15 000-19 000 nepalilaista naista ja lasta kidnapataan, hujataan ja myydään seksityöntekijöiksi eri puolille Intiaa ja Lähi-itää.
- Pelkästään Kalkutassa työskentelee prostituoituna noin 27 000 nepalilaista naista.
- 16 000 nepalilaista naista pidetään vankina intialaisissa bordelleissa.
- Suurin osa Etelä-Aasian naiskaupasta on lähtöisin Nepalista ja Bangladeshista. Syitä tähän ovat muun muassa äärimmäinen köyhyys, järjestetyt avioliitot, viranomaisten korruptio, naisen huono asema ja maiden väliset elintasoerot.

lähteet:

---

www.globalmarch.org/worstformreport/world

www.catwinternational.org/fb

Country Reports on Human Rights Practices -2000 Released by the Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor February 23, 2001, U.S: Department of State

lään ihmiskauppana, jossa välitetyt henkilöt ovat alle 18 vuotiaita. Erityisesti lasten kauppaamisen syinä saattaa olla lasten heikko puolustuskyky, orpous tai seksuaalitaipoihin liittyvät ikä-näkökohdat. Esimerkiksi joissain osin Intiaa uskotaan, että sukupuoliyhteys neitsyen kanssa parantaa tippurin. Tämä johtaa yhä nuorempien tyttöjen ryöstämiseen

(R. Freidman, 1996, www.catwinternational.org 26.2.2003). Omassa artikkelissani sisällytän selvyuden vuoksi naiskaupan käsitteeseen myös alaikäisten tyttöjen ja poikien kauppaamisen seksiorjiksi. Naiskaupalla tarkoitan siis tässä yhteydessä ihmiskauppaa, joka perustuu seksuaaliseen riistämiseen.

Suurin syy naiskaupan kukoistukseen piilee sekä yksilöiden että maiden välisessä taloudellisessa epätasa-arvossa. Naiskaupan lähdemaat ovat köyhiä ja vastaanottajamaat ja asiakkaat puolestaan rikkaampia. Pahimmillaan naiskauppa rehottaa alueilla, joiden taloudelliset erot ovat suuret. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii juuri Suomen ja Venäjän rajan välinen elintasokuilu, joka on maailman suurin Yhdysvaltain ja Meksikon rajan jälkeen. Tällä hetkellä suurin osa Eurooppaan myydyistä naisista on kotoisin entisen Neuvostoliiton alueelta. Myös Suomeen myydään naisia, mutta ensisijaisesti Suomi toimii välitysmaana, jonka kautta naisia kuljetetaan muualle Skandinaviaan ja Eurooppaan (B.Limanowska 2002). Aasiassa naiskaupan suurimpia lähdemaita ovat Intia, Nepal ja Bangladesh. Intiasta ja Nepalista naisia kaupataan lähinnä Pakistaniin ja muualle Lähitään, missä naiset työskentelevät esimerkiksi yksityisten kotien seksipalveluita tarjoavina taloudenhoitajina tai jalkavaimoina. Yhdysvaltoihin ja Kanadaan myydyt naiset ovat monesti kotoisin Meksikosta ja Etelä-Amerikasta. Meksikolaisia naisia saatetaan pakkottaa myymään seksiä vastapalveluksi maahantuonnista. Yhdysvaltoihin virtaa myös suuri joukko kiinalaisia ja venäläisiä laittomia siirtolaisia, jotka usein päätyvät seksibisneksen palvelukseen. Afrikassa naiskaupan keskus kulminoituu Etelä-Afrikkaan, jonka kautta esimerkiksi aasialaisia naisia välitetään joko Eurooppaan tai muualle Afrikkaan. Afrikassa kukoistaa naiskauppaa yleisemmin ihmis- ja etenkin lapsikauppa. Eteläisen Afrikan katastrofaalinen AIDS-tilanne on jättänyt taakseen huomattavan määrän orpoja, joita käytetään orjatyoivoimana eri tahoilla.

Myös yksilöllinen epätasa-arvo mahdollistaa naiskaupan. Esimerkiksi Intiassa kastijärjestelmä tukee alhaiseen kastiin kuuluvien naisten ja tyttöjen myymistä. Paikka paikoin kastijärjestelmä jopa oikeuttaa naisvälityksen uskonnon nimissä. Intian tilannetta pahentaa eräänlainen neitsyyskultti, johon liittyy monia tradition oikeuttamia seksirituaaleja. On arveltu, että jopa 50–60 prosenttia Intiassa kaupatuista seksiorjista on alaikäisiä (J.Vetticattil & S.Krishnan, 2002).

Yksilöiden ja valtioiden välisen taloudellisen epätasa-arvoisuuden lisäksi naiskauppaa tukee yhä enemmän lisääntynyt köyhyyden sukupuolistuminen. Naisten heikko taloudellinen asema ja koulutuksen puute tekee heistä helppoja uhreja.

Nepalilainen lainsäädäntö ja kulttuuri sodassa naiskauppaa vastaan

---

Nepal luokitellaan yhdeksi maailman köyhimmistä maista. Ei ole yhteensattuma, että Nepal on Bangladeshin rinnalla yksi maailman suurimmista naiskaupan lähdemaista. Köyhyys ja etenkin köyhyyden sukupuolistuminen ajaa monet naiset epätoivoisiin ratkaisuihin. Vaikka monet naiset joutuvat tietoisesti turvautumaan prostitutioon elättääkseen itsensä ja perheensä, naiskaupan uhrit eivät kuitenkaan yleensä tiedä joutuvansa prostituoiduiksi. Tyypillinen tapa houkutella naisia mukaan on luvata heille työpaikka ulkomailta, yleensä länsimaista. Naisille hankitaan passit ja kuljetetaan ulkomaille, Nepalin tapauksessa Intiaan, johon he joko jäävät tai heidät välitetään eteenpäin Pakistaniin ja

Lähi-itään. Päästyään perille heidät vangitaan ja heidän passinsa takavarikoidaan. Naisilla on mahdollisuus "ostaa" itsensä takaisin myymällä tarpeeksi seksiä. Monissa Intian bordeleissa on niin sanottu koulutusvaihe, jonka aikana naisia kidutetaan ja kyllästetään seksillä. Naisille saatetaan näyttää vuorokauden ympäri erilaisia pornoelokuvia, joiden tarkoitus on opettaa tytöille, miten asiakasta tulee tyydyttää. Naisilla ei ole pakomahdollisuuksia, sillä esimerkiksi sekä Intiassa että Nepalissa seksin myyminen on laitonta ja monet paikalliset poliisit on lahjottu. Eräissä tapauksissa poliisit saattavat pitää seksiorjia vangittuina omalla tahollaan ja palauttaa lopuksi takaisin parittajalle. Suurin osa Intiassa työskentelevistä prostituoiduista on kotoisin Nepalista (R. Freidman, 1996).

Nepalilainen lainsäädäntö pyrkii taistelemaan naiskauppaa vastaan muun muassa rajoittamalla naisten oikeutta liikkua maasta, kieltämällä seksin myymisen, takaamalla naisille tasa-arvoiset oikeudet miesten kanssa ja keskittymällä pelastus- ja kuntoutusprojekteihin. Kuitenkin monet pyrkimykset estää naiskauppa kääntyvät naisia vastaan rikollisten hyväksi. Lainsäädöllinen ristiriitaisuus vaikeuttaa naiskaupan kontrolloimista ja arviointia. Asian tutkiminen ja tuomitseminen vaatisi yhdenmukaistetut mittarit ja määritelmät.

Nepalissa lainsäädäntö keskittyy naiskaupan rajoittamiseen määrällisesti. Lainsäädäntö ei kohdistu naiskaupan seurauksiin ja siihen liittyviin muihin ihmisoikeusrikkouksiin. Jyoti Sangheran ja Ratna Kapurin (2000) mukaan prostituutiota koskevia lakeja tulisi muuttaa niin, että varsinaiset naiskaupan uhrit eivät joutuisi vastuuseen rikoksesta. Seksibisnestä pyörittävien elimien saattaminen vastuuseen teoistaan tulisi olla päämäärä. Seksimarkkinoille joutuneiden naisten syyllistäminen ei vaikuta tilanteeseen, sillä moni naisista on jo käytännössä pakotettu toimimaan vastoin tahtoaan. Seksin myymisen laillistaminen parantaisi prostituoitujen ja heidän läheistensä asemaa tunnustamalla naisen vapauden valita ja vahvistamalla kaapattujen naisten oikeusturvaa.

Nepalissa on ehdotettu rajoittaa naisten vapautta liikkua maasta toiseen. Tämän kaltaisen laki vahingoittaa naisten oikeuksia eikä varsinaisesti paranna naiskaupan uhrien tilannetta. Sanghera ja Kapur tähdentävät, että siirtolaisuuden ja ihmiskaupan ero on tunnustettava tarkemmin lainsäädännössä. Intian ja Nepalin rajasopimuksia ei tule muuttaa, mutta rajoilla tulisi olla tarkemmat turvatarkastukset kuten passikontrolli.

Nepalin perustuslaki takaa naiselle ja miehelle tasa-arvoiset oikeudet, kuitenkin naisilla on huomattavasti heikompi asema esimerkiksi omistusoikeudessa ja perinnönjaossa. Naisten laillinen oikeus tasa-arvoon tulisi lunastaa esimerkiksi tarjoamalla naisille töitä ja koulutusta. Nepalin patriarkaalinen kulttuuri mahdollistaa isän ja veljien vallan tyttäriin nähden, mikä huonontaa naisen mahdollisuutta tehdä itsenäisiä ratkaisuja. Joissain tapauksissa isät ja veljet myyvät tyttäriä ja siskojaan prostituoiduiksi, jotta nämä elättäisivät perhettä.

Nepalin lainsäädäntö pyrkii taistelemaan naiskauppaa vastaan tuomitsevin keinoin. Naiskaupan kieltäminen ei kuitenkaan poista sitä ja tärkeintä olisikin keskittyä oikeiden asioiden tunnistamiseen. Lainsäädännön tulisi pitää tiukasti erillään naisen vapaaehtoinen ja pakotettu toiminta. Prostituoitujen ja seksibisnekseen osallistuminen ei välttämättä tarkoita naiskauppaan sekaantumista.

Naiskaupan uhreille on perustettu useita pelastus- ja kuntoutusohjelmia. Näistä kuitenkin useimmat ovat epäonnistuneet. Sanghera ja Kapur kuitenkin uskovat, että naiskaupan uhrien jälkihoito on tehokasta, mikäli hoito- ja pelastustyöt keskittyvät yk-

silöihin itseensä. Nepallainen kulttuuri ei välttämättä erota perheen ja yksilön tarpeita toisistaan. Monet tukijärjestelmät kohdistetaan tästä syystä uhrin perheelle eikä tälle itselleen. Huonossa tapauksessa taloudellinen tuki katoaa perheen miespuolisten jäsenien taskuun ja uhri saattaa joutua uudelleen prostituoiduksi vastoin tahtoaan. Tärkeintä Sangheran ja Kapurin mukaan olisi kouluttaa ja tukea taloudellisesti juuri naisuhreja itseään. (J. Sanghera R. Kapur 2000.)

Lopuksi

Naiskauppa on modernia orjuutta, joka kumpuaa toisaalta nykyaikaisista talouden rakenteista ja toisaalta ikivanhasta kulttuurista. Kun globalisaation seuraukset vuotavat maailman periferioille, modernisaation ja traditiot joutuvat törmäyskurssille.

Naiskauppa on valtavaa bisnestä, joka onnistuu salaamaan kasvonsa silmiemme edessä. Jose Vetticattil ja Sunitha Krishnan pyrkivät tutkimuksessaan "The Shattered Innocence" tuomaan esille naiskaupan yleisyyden. He kehottavat valtioita määrittelemään ihmiskaupan todelliseksi ja päivittäin tapahtuvaksi asiaksi, koska ilman asian tunnustamista on mahdotonta kehittää keinoja sen voittamiseksi. Naisten ja lasten koulutuksellinen, terveydellinen, taloudellinen ja sosiaalinen tuki on välttämätön edellytys naiskaupan ehkäisemiseksi. Lainsäädännön uudistaminen prostituution osalta on varsin ajankohtaista joka puolella maailmaa. Prostituoitujen syyllistäminen ei poista seksibisnekseen liittyviä ongelmia. Sen sijaan se kiistää naisilta sekä oikeuden valita että oikeuden haakeutua apuun. Naisiin kohdistuvien syytösten sijasta olisi tärkeää keskittyä naiskauppaa pyörittävien tahojen paljastamiseen. (J. Vetticattil ja S. Krishnan 2002.)

Lähteet:

Freidman Robert I. , "India's Shame: Sexual Slavery and Political Corruption Are Leading to An AIDS Catastrophe," The Nation, 8 April 1996

Hughes Donna M. , Sporcic Laura Joy , Mendelsohn Nadine Z. , Chirgwin Vanessa , Coalition Against Trafficking in Women, Factbook on Global Sexual Exploitation, 1999.

Limanowska Barbara , Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe, 2002

Dr. Sanghera Jyoti Ms. Kapur Ratna , Trafficking in Nepal; Policy analysis, An Assessment of Laws and Policies for the Prevention and Control of Trafficking in Nepal, Asiafoundation, December 2000

Vetticattil Jose & Krishnan Sunitha, "The shattered innocence- A field study on inter state traffickin for commercial sexual exploitation from Andra Pradesh" CRS, 2002

Country Reports on Human Rights Practices, Released by the Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, U.S: Department of State February 23, 2001

www.globalmarch.org/worstformreport/world

www.catwinternational.org

Joitain talouden globalisaation parissa toimivia järjestöjä Etelässä

Attac, 32 maan yhteystiedot:
www.attac.org

Equipo Pueblo, Mexico City
Pueblo@laneta.apc

Focus on the Global South, Bangkok
www.focusweb.org

Freedom from Debt Coalition,
Philippines www.fdc.org

Friends of the Earth International
www.foei.org

Infid (International NGO Forum
on Indonesian Development)
www.nusa.or.id

Third World Network, Malaysia
www.twinside.org.sg

Third World Network/Africa
www.twnafrica.org

Via Campesina, Honduras
www.virtualsask.com/via/

WALHI, Indonesia
Walhi@pacific.net.id

World Social Forum, Brazil
www.forumsocialmundial.org.br

TALOUDEN GLOBALISAATIO JA NAISET

Maan ystävät ry, Kirkkotie 6-10, 20 540 Turku

puh: 02-2310321 e-mail: toimisto@maanystavat.fi

tilinumero: 800015-70462623

jäsenmaksu: 20 euroa/vuosi (vähävaraiset 10 euroa/vuosi)

www.maanystavat.fi

www.globalisaatio.net

www.ilmasto.org

ISSN 051 75223 3 4

9 789519 752235

